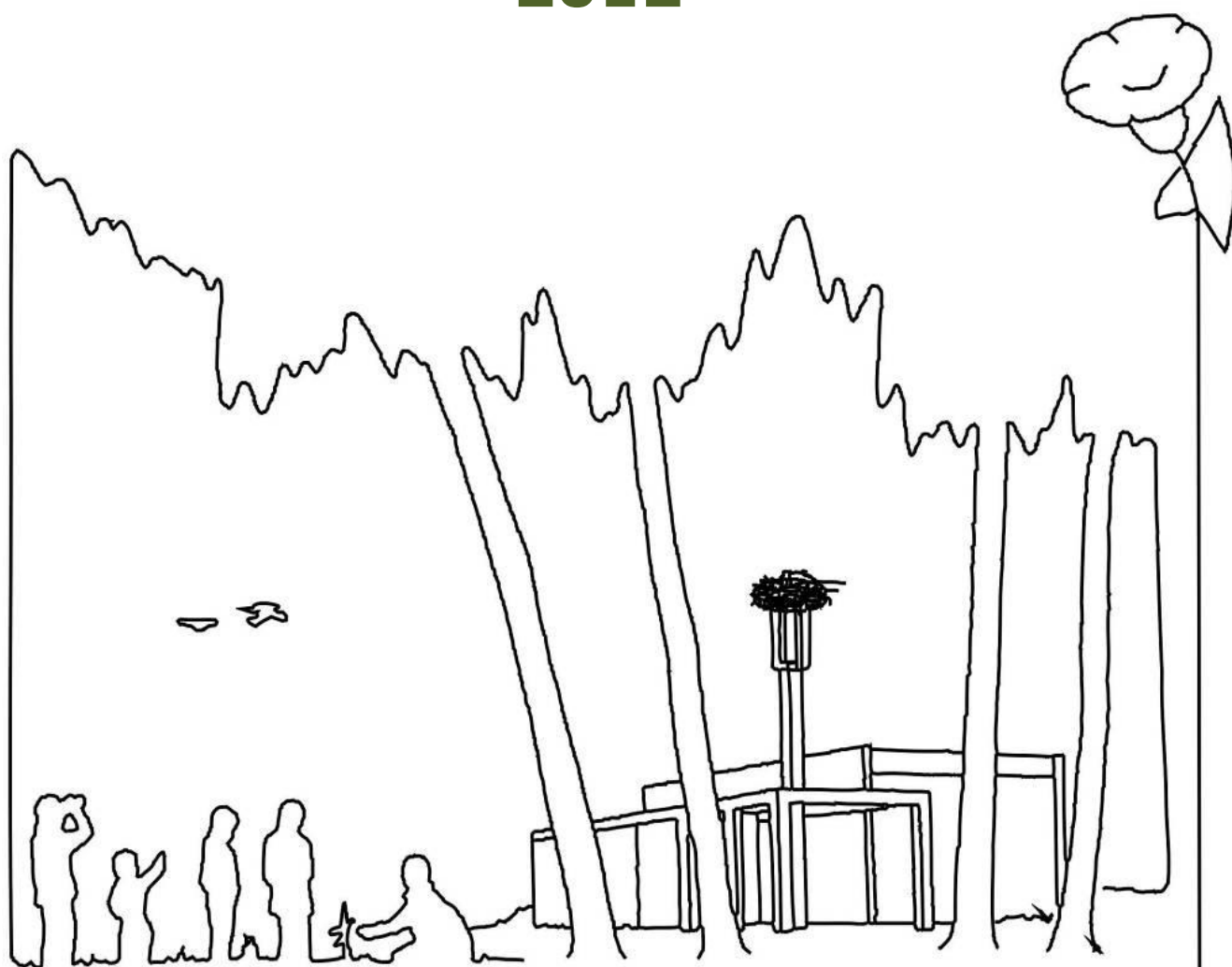

Broedvogelinventarisatie

Dommelbeemden Veldhoven 2012

IVN Veldhoven/Vessem

beleef de natuur!

Broedvogelinventarisatie Dommelbeemden Veldhoven

2012

Leo van Alem
Peter Buijsman
Mado Dalsen
Martin van Dam
Wil Dijkhuizen
Gerben Helmes
Peter Janssen
Theo Kampshof
Jan Koopsen
Tine Langerak
Gerard Lijten
Heine van Maar
Laura Noordam
Lambert Prust
Hans Reitsma
Erwin Rikkers
Raoul Schaaf
Ans de Zeeuw

IVN Veldhoven/Vessem

21 oktober 2012

Inhoud.

1. Inleiding.	pag. 7
2. Het onderzochte gebied.	pag. 9
3. Opzet van de broedvogelinventarisatie.	pag. 15
4. Resultaten van het onderzoek in 2012.	pag. 18
4.1 Overzicht van de vastgestelde territoria.	
4.2 Soortbespreking.	
5. Conclusies en aanbevelingen.	pag. 30
Literatuurlijst.	pag. 36
Bijlagen.	pag. 36

Paapje
Foto Gerard Lijten

Paapje juveniel
Foto Gerard Lijten

1. Inleiding.

In dit rapport vindt u het resultaat van een broedvogelinventarisatie van het Dommeldal in de gemeente Veldhoven. Het onderzoek heeft van februari tot en met juli 2012 plaatsgevonden.

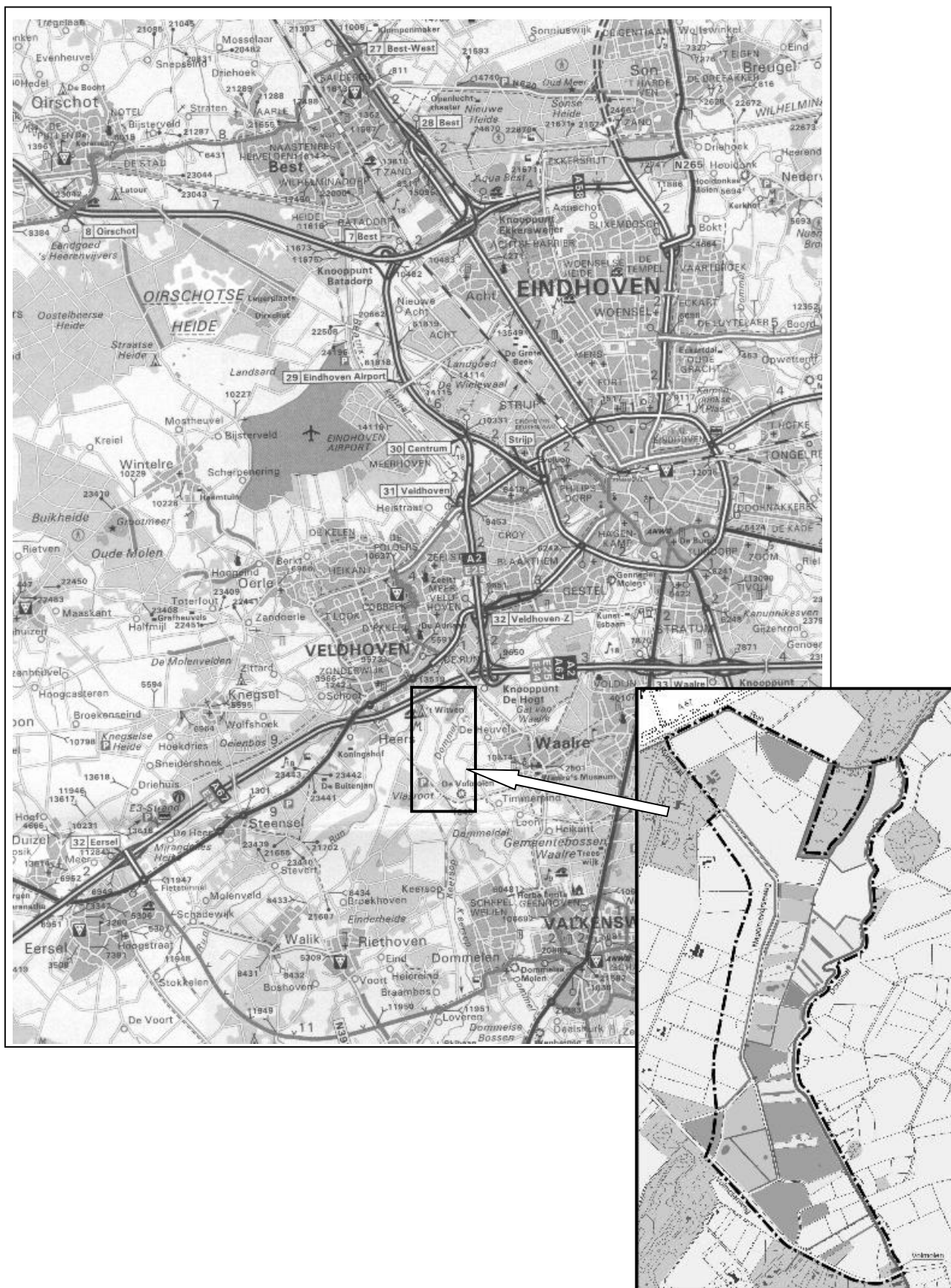
Vanaf het jaar 2000 nemen we ieder jaar een gebied onder de loep. In de meeste jaren natuurgebieden maar soms ook het tussenliggende agrarische gebied. In 2002 inventariseerden we dit gebied al eerder, dit jaar dus 10 jaar later, vergelijken we de broedvogels met die in 2002. Het gebied heeft veel nog jonge aanplant en ontwikkelt zich als natuurgebied steeds verder.

We hebben gewerkt volgens de landelijke BMP-A methode, (broedvogelmonitoringsproject-alle soorten). Volgens deze algemeen gebruikte methode wordt de hele populatie broedvogels in een bepaald gebied in kaart gebracht.

Het onderzoek van het Veldhovense Dommeldal kende een negental bezoekerondes in de vroege ochtenduren. Verder ook een aantal avondbezoeken voor uilen en houtsnip. Wij hebben daarmee geprobeerd een zo volledig mogelijk onderzoek uit te voeren. Het vogelonderzoek is vlakdekkend geweest, wat wil zeggen dat de gehele oppervlakte van het gebied op voorkomende soorten in kaart is gebracht.

De inventarisatierondes vonden alle plaats op de zaterdagochtend.

We brengen dit rapport uit als rapport van het IVN, afdeling Veldhoven/Vessem, waar wij als vogelwerkgroep onderdeel van uitmaken.

Ligging inventarisatiegebied

Kaart 1

2. Het onderzochte gebied.

1.1 Typering van het gebied.

Het Veldhovense Dommeldal ligt dicht tegen de stedelijke kernen van Eindhoven en Veldhoven. De snelweg A67 vormt een natuurlijke barrière tussen de bebouwing van Veldhoven ten noorden en het betrekkelijk gave landelijke gebied ten zuiden van deze weg. Dit landelijke gebied bestaat uit het beekdal van de Dommel en de Run, met daartussen hogere gronden met enkele vennen, de Vlasroot.

Het Veldhovense Dommeldal vertoont nog veel van de historische verkaveling zoals deze rond 1850 aanwezig was. Op de historische kaart van 1850 en 1900 (bijlage A) valt op dat het zandpad de Nagelmekerseweg ook toen al op deze plek lag op de natuurlijke overgang tussen het beekdal aan de oostzijde ervan en de heide aan de westzijde. Het beekdal bestond uit smalle percelen hooiland loodrecht op de beek. Vooral dit oude verkavelingspatroon is hier nu nog goed terug te vinden. Helaas is veel van de bijbehorende begroeiing verdwenen. Te denken valt dan aan perceelsafscheidingsen in de vorm van houtwallen, kleine bosjes met geriefhout, overhoeken met ruigte. De gronden zijn tot ongeveer het jaar 2000 in intensief agrarisch gebruik geweest, waarbij begroeiing steeds meer verdween. Door diepe sloten werd het gebied ontwaterd. Gelukkig komen enkele wat grotere particuliere hakhoutbosjes voor. Bijzonder is een hakhoutperceel langs de Volmolenweg, dat al bestond rond 1850. De hakhoutbosjes hebben o.a. gezorgd voor behoud van de kleinschaligheid in het landschap.

De Dommel zelf is grotendeels onvergraven gebleven, wat aan het beekdal een hoge belevingswaarde geeft. Alleen het eerste deel stroomafwaarts vanaf de Volmolen in het zuiden is gekanaliseerd. Oude meanders als restant van de vroegere loop liggen op Waalres grondgebied nog in het landschap. Waar de Dommel meandert liggen zones met rietruigte en zandige oevers.

De zijbeek de Run die hier in de Dommel uitkomt ligt op de kaart van rond 1850 zonder begeleidende hooilandjes in de voormalige heide. De Run doorsnijdt hier een zandrug om de Dommel te kunnen bereiken, zodat voor hooilanden geen voedingsbodem bestond.

In de zestiger jaren werden bij de monding van de Run enkele meertjes gegraven ten behoeve van zandwinning voor de aanleg van de A67. Deze meertjes zijn nu in gebruik als particuliere visvijver en hebben rondom een aantrekkelijke begroeiing gekregen.

Doordat Natuurmonumenten in de afgelopen twintig jaar veel gronden in het beekdal heeft kunnen verwerven is de zone met de oude hooilanden uit het intensieve agrarische gebruik onttrokken. De zone aansluitend aan de beek is nu grotendeels natuurgebied. De overige gronden ten westen van de Nagelmekerseweg blijven bestemd voor de veehouderij, voor de paardenhouderij of voor akkerbouw. Voorkomende agrarische teelten zijn grasland, mais, bieten, maar ook bijvoorbeeld zonnebloemen. We hebben een smalle strook van dit agrarische gebied betrokken in de inventarisatie.

De Volmolen is 10 jaar geleden hersteld en levert elektriciteit aan het elektriciteitsnet.

Door het gebied is een aantrekkelijk wandelroute aangelegd die deels langs de meanderende Dommel voert en de bezoeker een goede indruk geeft van het beekdal.

Het noordelijke deel van het Dommeldal heeft een grote geluidsbelasting door de (gedeeltelijk verhoogde) ligging van de snelweg.

1.2 Grondgebruik.

De kern van het beekdal is in bezit van Natuurmonumenten en de gemeente Veldhoven. De laatste eigenaar plantte veel nieuw bos aan, als compensatienatuur voor verdwenen bos in Veldhoven. Tussen deze eigendommen die worden beheerd met een natuurdoel, liggen verschillende particuliere percelen. Dit zijn voormalige hakhoutbossen die nu tot volgroeid bos zijn geworden. Er wordt op beperkte schaal hout gekapt.

Het eigendom van F. van Hulst benoemen we apart omdat het in positieve zin opvalt. Het bestaat uit een begroeide waterplas met veel struweel rondom. De aangrenzende ruigte dient als wildakker en kent een omzoming met knotwilgen en takhout als wal.

In het noorden behoren de gronden aan melkveehouder J. van de Zanden. Ze liggen op vochtige beekdalgrond met veel sloten met ruigte. Het agrarische gebruik is niet extreem intensief. Er blijft ruimte voor overhoeken en struweelranden. Ook wordt het hooiland nauwelijks geploegd of ingezaaid, zodat het oorspronkelijk reliëf nog overal aanwezig is. Het vochtige hooiland langs de Dommel wordt pas laat gemaaid. Aansluitend ligt in het noordoosten van het gebied een perceel tussen de visvijvers en de Dommel dat heel laat in het seizoen gemaaid wordt.

In het hele beekdal speelt vervuiling met zware metalen een rol. Daarom is afgraven van gronden ten behoeve van natuurontwikkeling niet mogelijk.

Natuurmonumenten in het centrale natuurgebied beheert de weilanden als hooiland of zet beweiding in.

Het zuidelijke agrarische gebied wordt intensief bemest en gebruikt.

De Run kent nauwelijks oeverbegroeiing, de Dommel daarentegen juist veel. De Dommel heeft rietstroken en overhoeken. Zie kaart 2.

1.3 Ontwikkeling in het gebied.

Kaart 3 laat heel mooi de ontwikkeling van het beekdal zien. In 1993 is het een voornamelijk agrarisch gebied met wat bosjes. In 20 jaar tijd vormen diverse ontwikkelingen het beekdal om naar een natuurgebied. Het wordt vanuit provinciaal beleid als EHS (Ecologische Hoofdstructuur) bestempeld, dus met een natuurfunctie. Natuurmonumenten kocht daarna veel gronden in de EHS. De gemeente Veldhoven plantte compensatiebos, houtsingels werden hersteld, nieuwe aangelegd op oude perceelsgrenzen. Een particulier richtte zijn eigen natuurgebied in. De agrarische ondernemer in het noorden benut niet de laatste vierkant meter en laat zo ruimte voor hooiland, wat breder uitgerasterde sloten en solitaire bomen, die het landschap erg fraai maken.

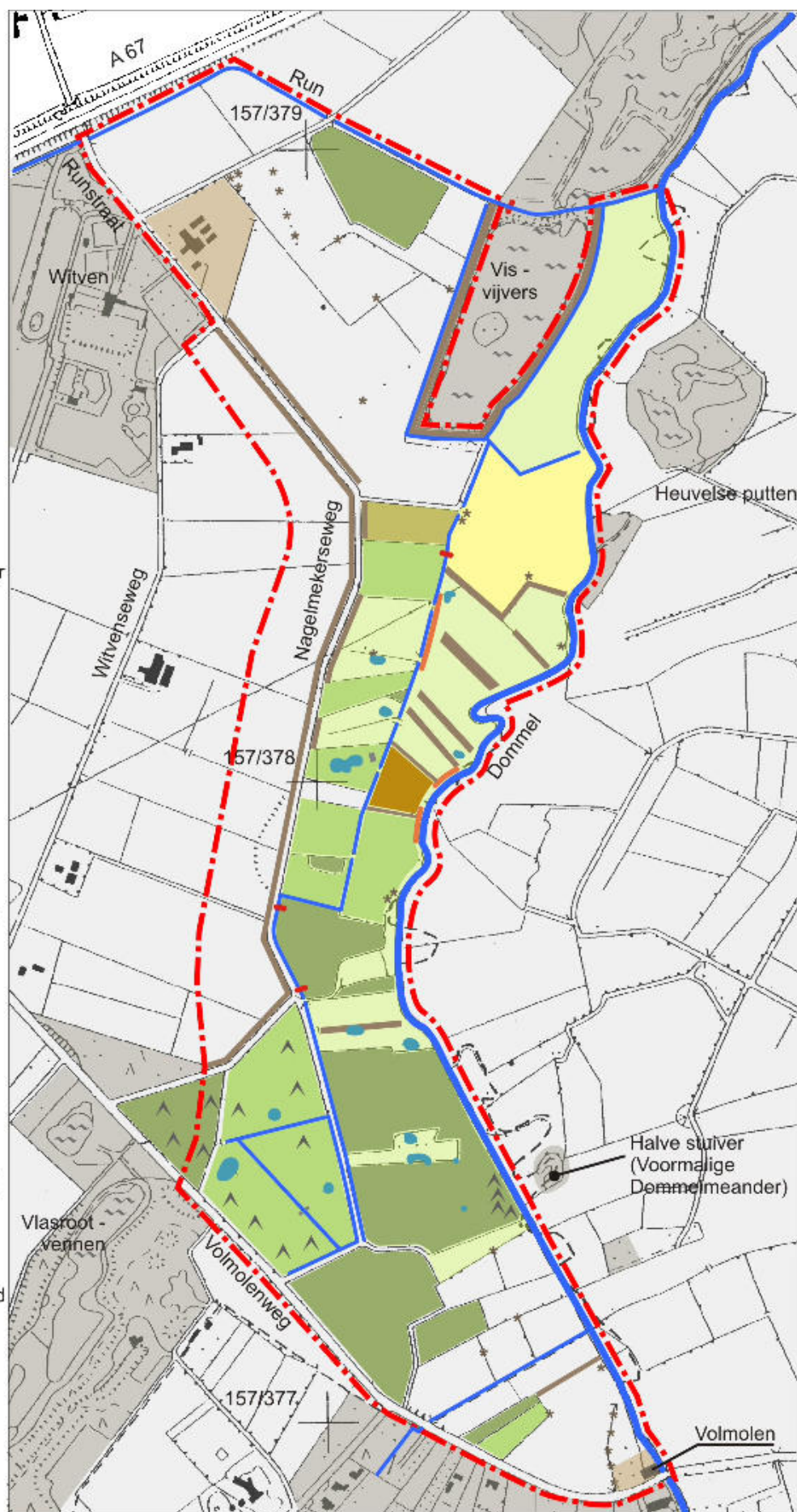
1.4 Begrenzing van het onderzoeksgebied.

Voor het broedvogelonderzoek hebben we het gebied begrensd. Aan de noordwestzijde is de Runstraat aangehouden, in het noorden de A 67. In het noordoosten is de Run een natuurlijke grens. De oostzijde van het gebied volgt de loop van de Dommel. In het zuiden is tot aan de Volmolen gekarteerd, waarna vervolgens de Volmolenweg als grens wordt aangehouden tot aan de hoger gelegen grovedennenbossen die buiten het gebied vallen. Tot slot volgt de begrenzing in het westen de Nagelmakerseweg (zie kaart 2). De visvijvers zijn buiten het onderzochte gebied gelaten, alleen de omringende houtsingels van de zuidelijke vijver zijn wel meegenomen.

Dommelbeemden
2012

- Waterloop
- Poel
- Stuw
- * Grotere solitaire bomen en boomgroepen
- Knotwilgen-aanplant
- Erf / tuin
- Loofbos 20-100 jaar
- Loofbos 10-20 jaar
- Grove den verspreid
- Houtsingel of ruigtestroken
- Hooiland gemaaid vanaf juli
- Hooiland gemaaid vanaf juni
- Grasland / akker
- Ruigte
- Wildakker
- Bos / natuurgebied erf / recreatie in omgeving
- Grens inventarisatiegebied

Inventarisatiegebied

Kaart 2

Het oppervlak van het onderzochte gebied beslaat 68 ha, waarvan 23 ha bos, 33 ha gedeeltelijk intensief gebruikt agrarisch bouw- en grasland (maar ook gedeeltes hooiland die laat gemaaid worden) en erf en 12 ha extensief gebruikt hooiland in bezit van Natuurmonumenten. Verder is 1900 meter oudere houtsingel aanwezig en 1375 meter jonge houtsingel. Belangrijk is de ligging van 13 poelen in het onderzochte gebied, waarvan de meerderheid pas in de laatste 15 jaar is aangelegd. Het bezit van Natuurmonumenten in het gebied (bos en extensief gebruikt hooiland) bedraagt ongeveer 18 ha. Het overige gebied is in eigendom van de gemeente Veldhoven (bestaand uit bosgebied) en particulieren (zowel bos als landbouwgrond).

1.5 Kaartlegenda.

Ten behoeve van de samenstelling van de vogelbevolking is een daarop toegespitste indeling van het grondgebruik gemaakt. Zie kaart 2. We hanteren daarbij de volgende typering.

Hooiland: niet meer bemest grasland, dat pas laat in het seizoen gemaaid wordt, waarna eventueel nabeweidings plaatsvindt. Aangezien deze gronden tot voor kort werden bemest en dus nog een hoog fosfaatgehalte zullen hebben, is de kruidensamenstelling nog lang niet optimaal. Toch komen kwelindicatoren zoals kale jonker plaatselijk veel voor.

Voormalig hakhoutbos: dit loofbos van zomereik, ruwe berk en zwarte els met lokaal enkele grove dennen, heeft nu een begroeiing van meestal 80 tot 120 jaar oud. Lokaal komen open plekken voor door kap. De ondergroei is meestal vrij open, de bodembedekking meestal met gras, braam of varens. Een aantal percelen zijn nat met een bos van vrijwel uitsluitend zwarte els en zachte berk. In het zuiden ligt een perceel loofbos met daarin aftakelende oude populier.

Jong bos: de gemeente Veldhoven heeft natuurcompensatie bij voorkeur in het Dommeldal ingezet. De aanplant is nu 15 tot 20 jaar oud. De aanplant vond plaats op uit gebruik genomen landbouwgrond. De percelen ten oosten van de Nagelmekersweg bestaan uit loofbos van els en es met ondergroei van vlier. Op andere plekken ten oosten van dit zandpad koos men voor een rijkere variatie van struiken en bomen die hier van nature voorkomen. De percelen in het zuidoosten bestaan uit groepsgewijs aangeplant dicht bos van beuk, eik, els, es en grove den. Door lokaal uitgevoerde kap is de variatie tussen dichte en open gedeeltes groot.

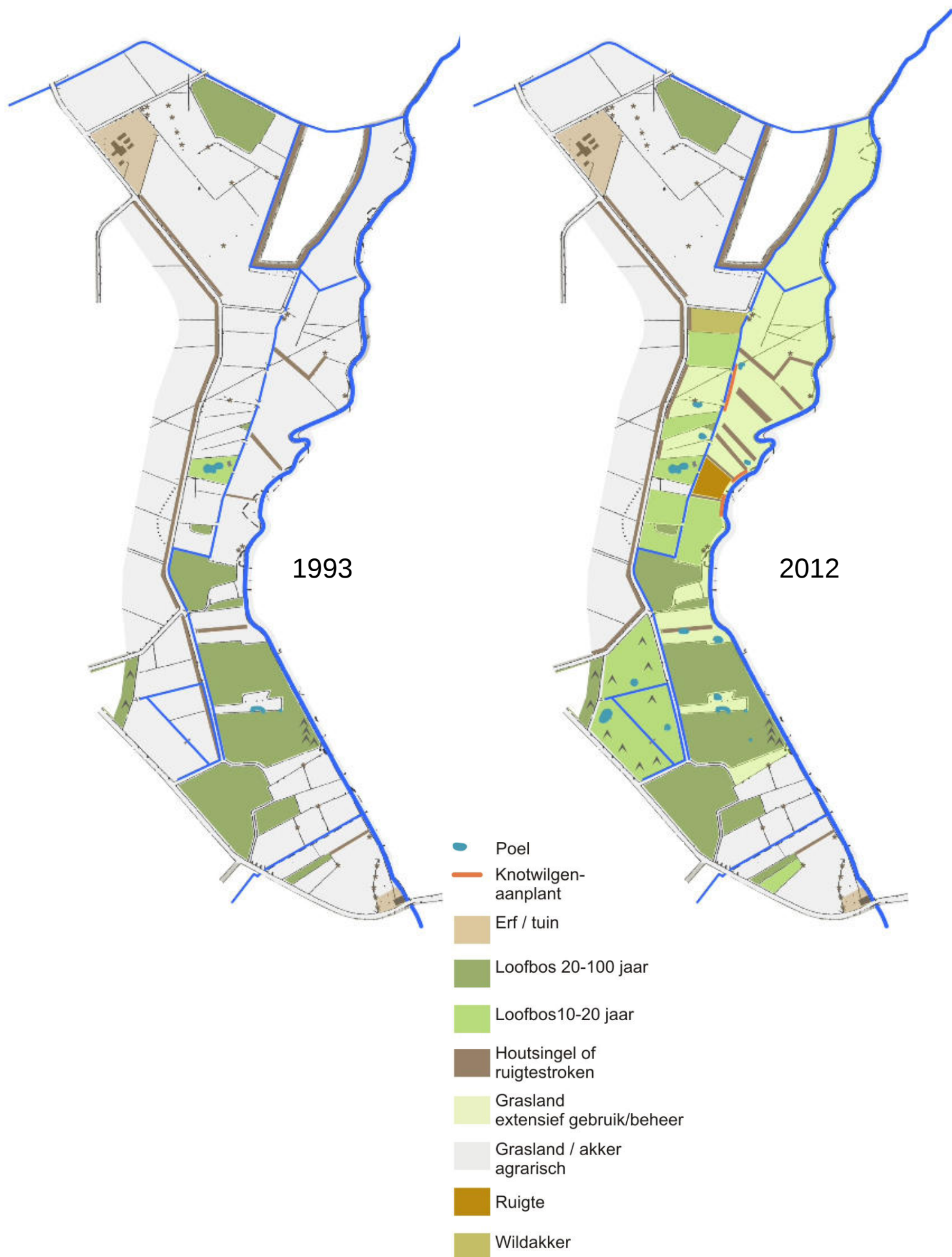
Ruigte/wildakker: Natuurmonumenten zaait de wildakker in met historische gewassen op biologische wijze. Soms vindt oogst plaats, in andere jaren biedt het niet geoogste gewas dekking en voedsel voor overwinterende vogels. F. van Hulst beheert een wildakker/ruigte in het midden van het gebied (ruigte op kaart 2). Dit perceel laat kwelinvloed zien door kale jonker. De vegetatie is hoog, dicht en gevarieerd en biedt jaarrond dekking en voedsel.

Houtsingels: Er zijn oude al lang bestaande houtsingels, maar ook veel nieuw aangeplante, met name in het middengebied. Deze nieuwe houtsingels worden regelmatig afgezet en bestaan uit els, eik en es.

Poelen: Natuurmonumenten heeft een groot aantal poelen in het gebied gegraven. Een deel van deze poelen wordt jaarlijks geschoond, waardoor de oevers vrij blijven van begroeiing. Een ander deel heeft inmiddels een dichte begroeiing van lisdodde en riet.

Agrarische gronden: De agrarische ondernemer in het noorden gebruikt de wat hoger gelegen gronden als grasland. De gronden dicht bij de Dommel zijn natter en worden als hooiland gebruikt met als maaidatum ongeveer half juni (geel aangegeven op kaart 2). Het grote perceel in het noordoosten wordt pas vanaf juli gemaaid (dit is in ander particulier eigendom). De agrarische gronden in het zuiden worden intensief bemest en als productiegrond gebruikt.

Grondgebruik onderzochte gebied	
Bos	23 ha
(Intensief) gebruikt agrarisch gebied en erf	33 ha
Extensief gebruik hooiland	12 ha
Totaal:	68 ha

Veranderingen sinds 1993

Kaart 3

3. Opzet van de broedvogelinventarisatie.

We hebben het broedvogelonderzoek uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Handleiding Broedvogel Monitoring Project voor alle soorten (lit. 2), waarbij soorten door territoriumindicaties (bijvoorbeeld zang) worden vastgesteld. Voor iedere vogelsoort bestaat een geldige periode in de onderzoeksbeschrijving waarbinnen een territorium kan worden geconstateerd. Voor de soorten waarvoor één of meer territoria zijn bepaald geldt tevens dat uitgegaan kan worden van het daadwerkelijk broeden in het gebied. Indien twijfels bestaan over het broeden is dit bij de soortbespreking vermeld. Basis voor de conclusie over het al dan niet broeden is de toegepaste broedcode volgens de genoemde Handleiding.

Bij de uitwerking van het onderzoek hebben we stippenkaarten samengesteld. Zie hiervoor de kaarten die voor de meeste soorten zijn samengesteld in bijlage C.

Bij het inventariseren startten we zoveel mogelijk op een verschillend punt van de vastgestelde looproute. (zie kaart 4).

Omdat we met voldoende deelnemers voor de inventarisatie waren, konden twee groepen ieder telkens de helft van het gebied inventariseren.

Omstandigheden en tijdstippen van inventarisatie in 2012.

In 2012 zijn de weersomstandigheden voor Eindhoven normaal geweest. Zowel de temperatuur, als de neerslag als de hoeveelheid zonneschijn waren voor de lenteperiode niet opvallend afwijkend. Juni werd daarentegen koel en nat. (bron:KNMI).

Doordat de temperatuur al snel in het voorjaar wat hoger werd, hebben we veel rondes met een aangename temperatuur meegemaakt.

Febr: koud, droog en zonnig. (vliegbasis Eindhoven 5 febr: -20 graden Celsius!)

Mrt: zeer zacht, droog en zonnig

Apr: vrij koud, somber en nat.

Mei: warm, verder normaal

Jun: koel en nat.

Jul: nat, vrij koel

We hebben 9 rondes afgelegd, waarbij telkens één groep de looproute aflegde en de andere groep de fietsroute. Bij iedere ronde startten we op een ander punt van de ronde en ook wisselden de beide inventarisatiegroepen van route.

Tijdstippen van de inventarisatierondes in 2012		
Ronde 1	18 feb	6.45 tot ongeveer 9.45 uur
2	17 maart	6.15 tot ongeveer 9.15 uur
3	31 maart	5.45 tot ongeveer 8.45 uur
4	14 apr	6.15 tot ongeveer 9.15 uur
5	5 mei	5.45 tot ongeveer 8.45 uur
6	20 mei	5.00 tot ongeveer 8.00 uur
7	26 mei	4.45 tot ongeveer 7.45 uur
8	2 juni	4.45 tot ongeveer 7.45 uur
9	16 juni	4.45 tot ongeveer 7.45 uur

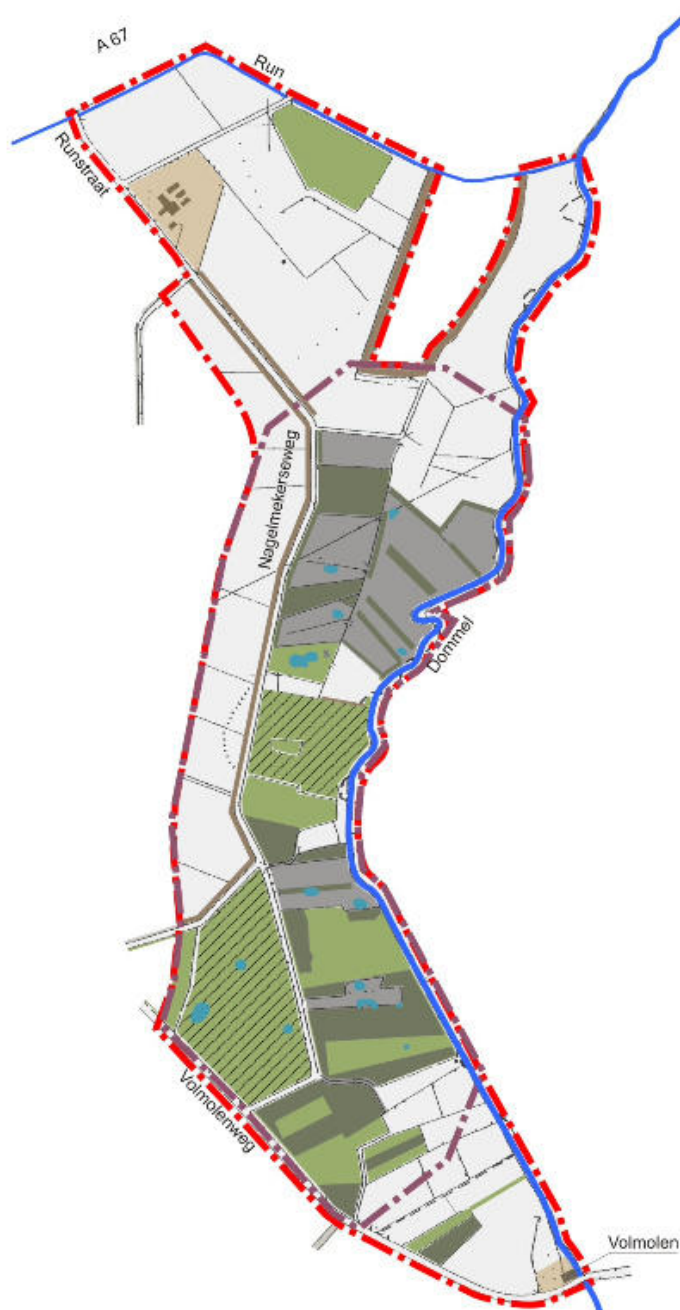
Daarnaast hebben we aanvullend onderzoek gedaan naar o.a uilen en de houtsnip. Voor deze soorten hebben we een aantal keren 's avonds geluisterd, soms met gebruik van geluidsapparatuur.

Avond bezoeken in 2012	
13 jan (bosuil)	Na vallen van de nacht
2 febr (bosuil)	Na vallen van de nacht
1 mrt (bosuil)	Na vallen van de nacht
24 mrt (steenuil)	Schemering
27 mrt (steenuil)	schemering
17 mei (houtsnip, simultaan)	Schemering

Verder zijn aanvullend enkele dagbezoeken afgelegd ten behoeve van de mogelijke aanwezigheid van late broedvogelsoorten zoals boomvalk of wespandief: 11 juni, 14 juni en 7 juli.

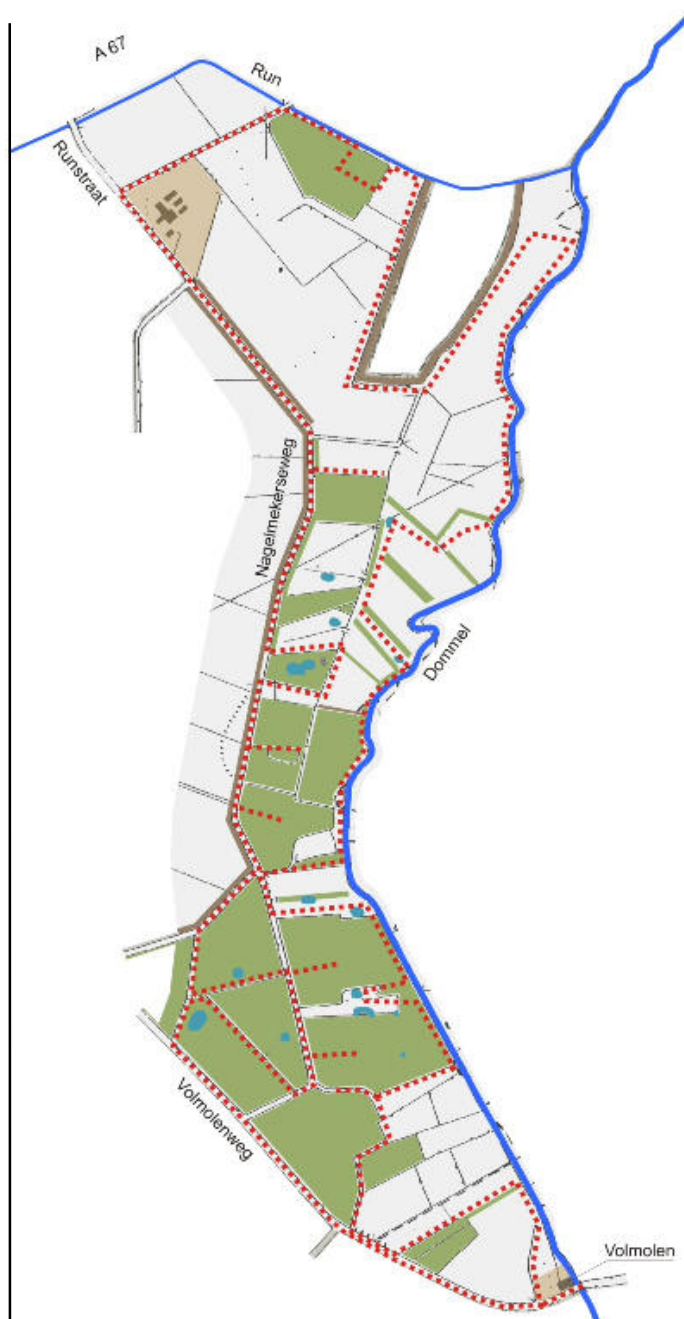
Doordat met name Jacques van Kessel regelmatig in het gebied aanwezig is, zijn een groot aantal incidentele dagwaarnemingen door hem gedaan. Deze hebben we toegevoegd aan dit onderzoek. Met name zijn de waarnemingen gericht op roofvogelsoorten. Door de vele extra waarnemingen naast de reguliere 9 rondes kon een goed beeld ontstaan van de territoria van roofvogels.

Het aantal van 9 volledige ochtendbezoeken met aanvullende dag- en avondbezoeken is voldoende voor dit gebied. We hebben de meeste territoria naar verwachting opgemerkt.

- Erf
- Bouwland/grasland in particulier bezit
- Bos in particulier bezit
- Bos in bezit van Gemeente Veldhoven
- Bouwland/grasland in bezit van Natuurmonumenten
- Bos/houtwal in bezit van Natuurmonumenten
- Grens inventarisatiegebied 2012 IVN Veldhoven Vessem
- Grens inventarisatiegebied ter Huurne Mentink

Eigendomssituatie en Begrenzing inventarisaties

- Looproute

Looproute

4. Resultaten van het onderzoek in 2012.

4.1 Overzicht van de vastgestelde territoria in 2012.

	2002	2002 kern- ge- bied	2004 kern- ge- bied	2005 kern- ge- bied	2006 kern- ge- bied	2007 kern- ge- bied	2008 kern- ge- bied	2012 kern- gebied	2012	Dicht- heid 2012
	IVN	IVN						IVN	IVN	IVN
Canadese gans								0	(1)	
Nijlgans				1	1	1		1	1 +(1)	1,5
Wilde eend	3	2	11	6	4	7	7	10	13	19
Kuifeend	1	1						1	1	1,5
Wespendief								1	1	1,5
Havik								1	1	1,5
Sperwer					1	1	1	1	1 +(1)	1,5
Buizerd	2	1	2	2	2	1	1	2	3 (+2)	4,4
Boomvalk (KW)								0	(1)	
Torenvalk	1	1	1					0	(1)	
Patrijs (KW)			1					1	2	2,9
Fazant	7	5	5	6	7	9	7	6	8	12
Waterhoen	4	3	4	4	5	7	6	6	7	10
Meerkoet	5	4			1	1		0	1	1,5
Scholekster	1		1					1	2	2,9
Kievit	2			1	1			2	3	4,4
Houtsnip			1	1	1	1	1	2	2	2,9
Holenduif	2	2	1			1		5	7	10
Houtduif	12	6	6	7	9	7	8	7	14	21
Turkse tortel	1							0	1	1,5
Koekoek (KW)	2	2	1	1	1	1	1	3	3	4,4
Bosuil	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2,9
IJsvogel	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,5
Groene specht (KW)	3	2	2	2	2	1	1	2	2	2,9
Zwarte specht	1	1	1	1	1			1	1	1,5
Grote bonte specht	1	1	4	4	4	4	3	4	6	8,8
Kleine bonte specht	1	1	2	2	2	1	1	2	3	4,4
Boerenzwaluw (GE)			1	3	2			0	1	1,5
Gele kwikstr (GE)	1									
Witte kwikstaart	2				2	1		1	2 (+1)	2,9
Winterkoning	55	43	34	40	40	55	49	43	55	81
Heggenmus	15	10	17	15	11	13	18	8	10	15
Roodborst	16	15	14	25	31	36	34	25	29	43
Gekraagde roodstaart	1	1								
Paapje (BE)			1	1				1	1	1,5
Roodborsttapuit	3	3	4	1	2	2	1	10	12	18

	2002	2002 kern- ge- bied	2004 kern- ge- bied	2005 kern- ge- bied	2006 kern- ge- bied	2007 kern- ge- bied	2008 kern- ge- bied	2012 kern- gebied	2012	Dicht- heid 2012
	IVN	IVN						IVN	IVN	IVN
Merel	22	19	19	23	27	32	29	26	31	46
Zanglijster	16	14	7	10	11	10	7	11	14	21
Grote lijster	1	1	2	1	2					
Sprinkhaanzanger								3	3	4,4
Bosrietzanger	16	13	13	18	5	16	9	19	20	29
Kleine karekiet	3	3	4	12	11	8	19	19	24	35
Spotvogel (GE)	12	11	13	9	7	3	4	4	4	5,9
Grasmus	20	19	21	14	10	9	15	24	34	50
Tuinfluitier	23	20	26	21	21	21	22	26	30	44
Zwartkop	32	24	29	25	32	29	30	50	58	85
Fluiter								1 ('11)	0	
Tjiftjaf	35	25	41	24	24	31	31	52	61	90
Fitis	14	14	17	13	11	15	17	13	13	19
Goudhaan			1	1	1	1	1	0		
Staartmees	4	3	6	1	3	1	2	4	5	7,4
Matkop (GE)	3	3	2	2	5	4	3	8	8	12
Kuifmees	1	1	2	4	1	1	2	3	3	4,4
Zwarte mees	1	1			1					
Pimpelmees	12	9	15	13	10	11	14	9	13	19
Koolmees	27	19	26	33	32	26	23	20	27	40
Boomklever	2	2		3	1		1	2	2	2,9
Boomkruiper	12	10	13	10	7	13	15	17	22	32
Wielewaal (KW)				1	1					
Gaai	3	2	2	2	3	4	3	3	5	7,4
Ekster	2	2				1		1	3	4,4
Kauw				1						
Zwarte kraai	3	3	3	5	6	6	5	5	6	8,8
Spreeuw	6	5	3	4	3	3	2	4	9	13
Huismus (GE)	1							0	7	10
Ringmus (GE)	1							0	2	2,9
Vink	25	18	38	37	39	35	35	35	44	65
Kneu (KW)			1	1	1	1				
Groenling			2	2	4	1	2	1	3	4,4
Putter								1	1 +(1)	1,5
Totaal aantal soorten broedvogels	52	45	47	48	50	45	40	53	58	

Toelichting op de tabel.

Kolom 1 De vetgedrukte soorten zijn rode lijst soorten. Rode lijstsoorten zijn extra te beschermen soorten in een gebied en ook soorten waaraan een gebied onder andere zijn waarde ontleend. Rode lijst soorten worden onderverdeeld in ernstig bedreigd (EB), bedreigd (BE), kwetsbaar (KW) en gevoelig (GE).

Kolom 2 geeft de aantallen gevonden territoria in 2002 volgens een identiek onderzoek dat door IVN Veldhoven/Vessem werd uitgevoerd. Het onderzochte gebied uit 2002 is even groot als het gebied in 2012.

Kolom 3 geeft de aantallen in een kerngebied. Zie toelichting bij kolom 4 t/m 8.

Kolom 4 t/m 8 geeft het aantal territoria voor het onderzoek van ter Huurne/Mentink in deze jaren. De onderzoekers hanteerden een kleiner kerngebied (zie kaart 4).

Kolom 9 geeft de aantallen binnen het kerngebied in 2012 met gegevens vanuit ons onderzoek.

Kolom 10 geeft de aantallen van het onderzoek door het IVN in 2012 voor de gehele onderzochte oppervlakte. Hiervan zijn stippenkaarten gemaakt. Zie bijlage C. De dikte van de stippen op deze kaarten heeft geen betekenis. Vanaf 20 territoria zijn kleinere stippen gebruikt.

Kolom 11 geeft de dichtheid voor het gehele onderzochte gebied van 68 ha, omgerekend per 100 ha.

4.2 Soortbespreking.

In onderstaande lijst zijn alle soorten opgenomen die in de Dommelbeemden met een territorium voorkomen. In enkele gevallen is een extra soort opgenomen zonder territorium, vanwege bijzondere omstandigheden.

Het voorkomen wordt vergeleken met literatuurgegevens, zie hiervoor de literatuurlijst. Regelmatig wordt de stand in 2012 vergeleken met de reeks onderzoeken die vanaf 2002 beschikbaar is. Zie de tabel in 4.1

- (Canadese gans 1 territorium buiten het gebied)

De visvijvers zijn aantrekkelijk voor deze exoot, met één territorium.

- Nijlgans 1 territorium (+1)

We zien bijna alle telrondes nijlganzen. Soms in vlucht maar vaak ook fouragerend op de weilanden of de akkers. Poelmans (lit. 13) meldt dat de broedplaats aan voedselrijk zoet water ligt, door wilgen of bos beschut. Ook komt broeden in een oud roofvogelnest voor. Het aantal waarnemingen leidt tot een territorium in het gebied. Daarnaast ligt waarschijnlijk ook een territorium in de visvijvers in het noorden. In 2002 kwam de soort nog niet als broedvogel voor.

- Wilde Eend 13 territoria

De meeste territoria liggen in de sloot rond de visvijvers, in enkele poelen verspreid in het gebied en langs de Dommeloever. Opvallend is dat de meerderheid van de poelen geen territorium heeft. De jaarlijks stand wisselt sterk zoals uit het overzicht van 2002 tot heden blijkt.

- Kuifeend 1 territorium

In de poel langs de Volmolenweg met een groot oppervlak open water heeft een paar minstens 3 jongen uitgebroed. We zagen de nog kleine eendjes op 25 mei, terwijl ze als donsballen al dapper meedoken met de ouders. Op 8 juni zwemt een paar kuifeenden zonder jongen in de Dommel. De kuifeend komt als broedvogel maar weinig voor in het Brabantse zandgebied. We zagen de soort eerder als broedvogel in de Klotputten in Eindhoven in vergelijkbaar biotoop.

- Havik

1 territorium (geen kaart)

Het havikpaar in het gebied gedraagt zich luidruchtig. Vrijwel alle telrondes en ook bij tussentijdse bezoeken laten de vogels de roep horen. De eerste waarnemingsdatum is 18 febr, de laatste 16 juni. Jacques van Kessel en anderen hebben het verloop van het broedgeval nauwgezet gevolgd. Januari en februari wordt er druk gekekkerd in de omgeving van het nest. Op 30 maart is er gespiegeld en blijkt het nest leeg te zijn. De vogels blijven in de omgeving van het nest aanwezig, Op 14 april zien we van een afstand tijdens de telronde het vrouwtje van het nest vliegen terwijl het mannetje vlakbij aanwezig is. Ook de hele maand mei blijven de vogels in de omgeving. Jacques van Kessel meldt dat een jonge vogel uit het nest gevallen is en de andere jongen zijn uitgevlogen.

Sinds 1990 is de stand van havik licht stijgend geweest. Nu stabiliseert de stand, maar in Brabant op een nog te laag niveau, wat zijn oorzaak vindt in de roofvogelvervolgning. Daarom is de lokatie van het nest en het territorium niet op een stippenkaart aangegeven.

De havik is dit jaar voor het eerst door ons met een territorium vastgesteld. Uit mededeling blijkt dat het territorium hier toch al enkele jaren aanwezig is.

- Sperwer

1 territorium (+1)

Bij de visvijvers en omgeving meldt Jacques van Kessel 4 waarnemingen van cirkelende of in rechte lijn vliegende vogels. Zelf hebben we hier 2 waarnemingen gedaan. Binnen de geldige periode voor een aparte vogel (10 april tot 15 juli) komt dit neer op 3 waarnemingen. Dit is voldoende voor een territorium. Een plek voor een nest lijkt niet echt aanwezig. We situeren dit territorium buiten ons gebied.

In het zuidelijke gebied heeft Jac. Van Kessel 4 waarnemingen en wij 1. Hiervan twee keer een cirkelende vogel. Van de waarnemingen vallen er 3 binnen de periode voor geldigheid van een aparte vogel. Een territorium is aannemelijk in dit zuidelijke gebied. Er is voldoende plek voor een nest aanwezig in het jonge dichte loof- of naaldbos. Over broedresultaat is ons niets bekend.

Havik en sperwer komen samen in het gebied voor, een verschijnsel wat we vorig jaar ook in Eckart zagen. Dit lijkt wat tegengesteld aan het geluid dat de havik de sperwer predeert en daarmee verdrijft.

De sperwer is als broedvogel in 2006 in de Dommelbeemden verschenen. De stand in Nederland neemt iets af.

- Buizerd

3 territoria (+2)

Het gebied kent een buizerd koppel in het noordelijke elzenbosje. Daar zagen we op 25 mei 3 juvenielen op het nest. In het zuiden is de nestlokatie minder duidelijk. Overal boven het bosgebied en naastliggend agrarisch gebied nemen we al dan niet baltsende vogels waar. De beste aanwijzing voor de nestlokatie komt op 15 juli als we enkele juvenielen horen roepen vanuit het zuidoostelijke bos. Het is mogelijk dat er nog een derde paar aanwezig is, het aantal waarnemingen daarvoor is groot genoeg. Niet ieder paar hoeft tot broeden over te gaan.

In de directe omgeving aan de Waalrese kant van de Dommel bevinden zich nog 2 territoria met bewoonde nesten (bosje ten noorden van de Volmolen en bos van de Heuvelse Putten).

Deze 5 territoria vlak bij elkaar geven het signaal dat de buizerd in dit stuk van het Dommeldal veel voedsel kan vinden.

De buizerd neemt in Nederland matig toe.

- Wespendif

1 territorium

Deze soort wordt door Jacques van Kessel jaarlijks in een groot deel van de Kempen gevolgd. (lit. 11). Hij meldt ons exemplaren boven het gebied op 15 mei (een vrouw en een tweede ex.), op 18 mei (man, vliegend richting de Hogt) en op 18 mei een tweede man (met een tak

vliegend richting de Elshouters in het zuiden) en op 20 mei (man). Zelf zien we vanaf het Grootgoor op 7 juli 2 wespddieven, waarvan er één cirkelend en vlinderend tot boven de Dommelbeemden vliegt.

Verder waarnemingen van Jacques van Kessel boven het gebied op 2 juli, 4 juli, 9 juli (vlinderend), 13 juli (2 ex) en 29 juli. Deze hoeveelheid waarnemingen geven een aanwijzing voor een territorium in het onderzochte gebied. Omliggende territoria zijn de Elshouters en Grootgoor/Sprankelbossen.

Vorig jaar is hier in augustus ook nog een onvolwassen wespendif gezien samen met een adulte wespendif (med. P. van de Akker) en twee jaar geleden in augustus zelfs twee juvenielen met twee adulte wespendifven (med. D. Witteveen)

Het door ons onderzochte gebied is zeker voedselgebied voor andere wespvliegers. Dit zullen vogels uit diverse territoria zijn, omdat deze elkaar overlappen.

- (Zwarte Wouw geen territorium).

Heel bijzonder zijn 2 waarnemingen in de geldige periode van 20 april – 15 juli.

Op 9 mei vliegt een zwarte wouw in de avond vanaf de Golfbaan Gendersteijn ten noordwesten van het onderzochte gebied naar de Dommelbeemden (med. F.Huijbers). Op 16 mei vliegt een zwarte wouw boven de Dommelbeemden bij de Nagelmekersweg, Deze komt van Koningshof in het westen, vliegt over het Witvenbos en vervolgens over de Dommelbeemden, cirkelt wat en vliegt vervolgens weer weg in westelijke richting naar de Vlasrootvennen-Sprankelbossen (med. J. van Kessel). Vanwege deze bijzondere en late waarnemingen is er vervolgens op diverse dagen gepost, helaas zonder resultaat. Dus is dit waarschijnlijk een late doortrekker of zwerver geweest.

- (Boomvalk, rode lijst, kwetsbaar geen territorium)

Er zijn 4 waarnemingen van Jacques van Kessel van boomvalken vanaf 13 mei in het telgebied. Steeds valken die een grotere afstand afleggen en geen binding lijken te hebben met het gebied. Het dichtstbijzijnde territorium ligt 500 meter ten westen van het gebied bij de Vlasrootvennen en omgeving. Het gebied wordt wel als fourageergebied gebruikt.

De boomvalk heeft te lijden van de havik die de valk uit de bossen heeft verdreven. In het meer open gebied is te weinig prooi voorhanden, zodat de soort matig afneemt en op de rode lijst staat.

- (Torenvalk geen territorium)

We zien 9 keer een torenvalk in het telgebied. Nooit een paar bij elkaar of met een aanwijzing voor een nestlokatie. Zowel ten oosten als ten westen bevindt zich naar verwachting een territorium (omgeving Heers en omgeving Heuvel). We vermoeden dat het bij de waarnemingen gaat om deze vogels. Het telgebied wordt wel als fourageergebied gebruikt.

- (Slechtvalk, rode lijst, kwetsbaar geen territorium)

Vlak ten noorden van het Dommelbeemden gebied staat de kantoortoren van ASML in Veldhoven. Hier leeft sinds enkele jaren een paar slechtvalken. Dit jaar zijn op 5 mei 4 jongen geringd, 2 mannen en 2 vrouwen. (lit. 12). De valken fourageren veel in het Dommeldal, waar we ze verschillende keren konden zien.

- Patrijs, rode lijst, kwetsbaar 2 territoria

In het begin van het seizoen luisteren we gericht naar patrijzen, zonder resultaat. Pas vanaf eind mei komen we de beide koppels in het gebied tegen. J. van de Zanden, de boer die in de noordelijke boerderij woont, meldt dat er al jaren 2 paar patrijzen in het gebied voorkomen. Blijkbaar worden ze toch moeilijk opgemerkt. T. ter Huurne en B. Mentink vermelden maar

in één van de vijf onderzochte jaren een koppel. Het leefgebied ligt in het agrarische gebied van J. van de Zanden, die op zijn bedrijf veel ruige slootkanten en perceelsafscheidings in stand houdt. Daarnaast teelt Natuurmonumenten graan en dergelijke op de aansluitende akker. Een stabiel biotoop dus in het gebied.

In 2002 hadden we 1 territorium op de akkers langs de Witvenseweg.

De patrijs vertoont in Nederland een sterke afname en staat op de rode lijst.

- Fazant 8 territoria

Deze soort komt verspreid over het hele gebied voor, waarbij de kern ligt in het houtwallen en ruigtegebied op het terrein van F. van Hulst.

- Waterhoen 7 territoria

Sinds 2002 schommelt het aantal territoria rond de 5. Zowel op de Dommel als in poelen laat het waterhoen de roep horen. Opvallend is dat de sloot rond de visvijvers geen onderdak geeft aan waterhoentjes. Het water takt af van de Run en is hier continu erg troebel.

- Meerkoet 1 territorium

Deze soort heeft meer open water nodig dan het waterhoen. De poelen vertonen te veel begroeiing en de Dommel is te smal. Alleen bij de samenvloeiing van Dommel en Run is blijkbaar voldoende ruimte. We zien er ook juvenielen. In 2002 komt de meerkoet nog voor op 4 dan nieuw aangelegde poelen met nauwelijks begroeiing.

- Scholekster 2 territoria

De akkers ten westen van het onderzochte gebied, dus langs de Witvenseweg en de weilanden in Waalre in het zuidoosten hebben een territorium. Deze territoria lijken stabiel bezet te zijn sinds 2002. De creativiteit van de scholekster blijkt uit een nest op het dak van het MMC ziekenhuis in Veldhoven ten noorden van het telgebied (med. A. de Zeeuw)

- Kievit 3 territoria

Op de westelijke akkers vinden we 2 territoria, in het noorden 1 (in het telgebied). Op de akkers vinden regelmatig grondbewerkingen plaats. De kieviten baltsen daarna op andere akkers. Ondanks alle agrarische activiteit zien we op 16 juni toch nog een halfwas jong.

- Houtsnip 2 territoria

De afgelopen jaren raken we gewend aan de simultaantelling als inventarisatiemethode. Dit jaar telden we op 17 mei vanaf 4 plekken tegelijkertijd houtsnippen. Hierbij leggen we tijd en vliegrichting vast. We doen deze avond 19 waarnemingen. Als je deze op kaart intekent met de tijdstippen erbij verschijnen lange vluchtroutes. De ene waarnemer verliest de vliegende vogel uit het oog en de volgende pikt hem op. Ook verschijnen keerpunten op kaart, plekken waar de vogels draaien en terugvliegen. Zo'n keerpunt lijkt een indicatie van een begrensd gebied/territorium. We bekijken de afzonderlijke vluchtroutes, de keerpunten en nemen de enkele jaren ervaring van de houtsnippentelling in de Geelders/Mortelen mee. Hier bleek dat ongeveer 1:10 waarnemingen een afzonderlijk mannetje betreft. (lit. 1). Dan ontstaat het beeld voor de Dommelbeemden van 2 afzonderlijk te onderscheiden gebieden en daarmee twee (overlappende) territoria. In 2002 is de soort nog niet opgemerkt. Vanaf 2004 telkens 1 territorium en nu dus 2. De hoeveelheid geschikt vochtig loofbos heeft zich sinds 2002 flink uitgebreid.

Poelmans (lit.13) noemt 5-10 actieve mannetjes per 100 ha geschikt bos. De populatie in Brabant is stabiel volgens deze publicatie.

- Holenduif 7 territoria
Bij bebouwing en in oud populierenbos vinden we enkele territoria.
- Houtduif 14 territoria
We vinden de houtduif in alle bosjes, singels en in tuinen.
- Turkse tortel 1 territorium
Bij de noordelijke boerderij broedt een koppel.
- Koekoek rode lijst, kwetsbaar 3 territoria
De koekoek heeft eigenlijk geen territorium en het mannetje kent geen trouw aan een bepaald vrouwtje. Poelmans vermeldt dat koekoeken in Nederland vooral eieren leggen in nesten van bosrietzanger en heggenmus. (lit. 13). De meeste koekoek waarnemingen concentreren zich in het centrale deel van het gebied en bij de zuidelijke bossen. Daarmee komen we op 3 territoria.
- Bosuil 2 territoria
In het gebied bevinden zich twee territoria. Bij geluidsheergave reageert een mannetje op 16 februari fel.
- IJsvogel 1 territorium
De vorige twee winters hebben langere periodes met vorst en ijsbedekking van meren gehad. Landelijk is de ijsvogelstand na deze winters sterk teruggelopen. De Dommel heeft het voordeel te blijven stromen met grote stukken open water. Ieder jaar dat er is geteld in het gebied staat een ijsvogelpaar als resultaat in de tabel. In 2012 zagen we (inclusief extra waarnemingen tussen telrondes door) 27 keer één of twee ijsvogels. Bijzonderheden daarbij: op 22 maart een wegvliegend exemplaar uit een holte in de westelijke Dommeloever (zie stippenkaart voor de nestlocatie) en op 11 juni een juveniel met grijze poten, die wel heel tam op een tak boven het water zat rond te kijken. Ook vlogen ijsvogels enkele keren vanaf de Dommel het bos in en vlogen ze naar poelen op enige afstand van de Dommel. De meeste waarnemingen concentreren zich rondom de nestlocatie. In 2011 is een broedplaats geweest aan de westoever ter hoogte van het elzen/essen gemeentebos ten noorden van het toegangshek van Natuurmonumenten. Hoe bijzonder het voorkomen in het gebied is, blijkt uit het door Sovon geschatte aantal broedparen van 320 – 380 in geheel Nederland in 2010.
- Groene Specht, rode lijst, kwetsbaar 2 territoria
De beide geslachten roepen. Op basis daarvan komen we tot 2 territoria. In onderzochte jaren sinds 2002 schommelt de stand tussen 1 en 3 territoria.
- Zwarte specht 1 territorium
We noteren 2 waarnemingen, voldoende voor een territorium in het zuidelijke bosgebied. In de meeste jaren sinds 2002 werd hier een leefgebied vastgesteld. Toch heeft deze specht veel ruimte nodig. Het is dus aannemelijk dat het territorium zich tot bijvoorbeeld de Vlasroot uitstrekt.
- Grote bonte specht 6 territoria
De dichtheid in dit gebied lijkt aan de lage kant omdat er veel ouder bos voorkomt. Het aantal territoria is ieder jaar ongeveer gelijk.

- Kleine bonte specht 3 territoria

Het bosje met oude populieren en het oudere gemengde loofbos en het gebied in het noorden bieden plek aan 3 territoria.

- Boerenwaluw, rode lijst, gevoelig 1 territoria

De boerderij in het noorden heeft 1 broedpaartje. Er zijn oudere schuren en water op het erf of in de omgeving ontbreekt niet.

- Witte Kwikstaart 2 territoria (+1)

Het erf in het noorden en de watermolen in het zuiden hebben ieder een paartje. Verder komen ze voor bij de boerderijen langs de Runstraat, waarbij ze fourageren tot aan de Nagelmekersweg.

- Winterkoning 55 territoria

Komt overal voor. De aantallen schommelen tussen de 40 en 55 territoria in de loop van de jaren.

- Heggenmus 10 territoria

De heggenmus houdt van dichte struikgroei. Het oudere bos met een halfopen ondergroei heeft geen heggenmussen. In de recent gedunde jonge loofbossen en de nieuwe houtsingels zien we ze veel. De aantallen wisselen tussen de 10 en 18 territoria.

- Roodborst 29 territoria

De roodborst is met zijn verspreiding in het gebied de tegenhanger van de heggenmus. De halfopen ondergroei van de oudere bossen bevalt hem beter. De stand wisselt tussen de 14 en 36 territoria.

- Paapje, rode lijst, bedreigd 1 territorium

De grootste bijzonderheid van het Dommeldal. Het paapje was in 2004 en 2005 broedvogel in de hooilanden van het gebied in eigendom van Natuurmonumenten. (lit. 3 en 4). Het paapje heeft als biotoop een sterke voorkeur voor al dan niet begraasd vochtig of nat hooiland met wat struikgewas. Als uitkijkpost gebruiken ze hoge planten en paaltjes. De concurrentie met de roodborsttapuit is groot, waarbij deze laatste soort dominant blijkt te zijn. Het paapje zoekt noodgedwongen hooiland op met een kleiner aantal uitkijkpunten. De roodborsttapuit kan met te weinig uitkijkpunten niet uit de voeten. Na het uitvliegen van de jongen zoeken beide soorten naar ruigere stukken grond die de jongen veel beschutting bieden. Beide soorten zijn honkvast en keren terug naar bekende broedplaatsen.

De hooilanden in de Dommelbeemden lijken geschikt voor het paapje doordat ze pas vanaf medio juni gemaaid worden en vochtig tot nat blijven. De nabijheid van houtsingels verhoogt de geschiktheid, omdat de roodborsttapuit hier wegblijft. Een plantensoort als de kale jonker komt in de hooilanden veel voor en biedt uitkijkposten. We hebben twee waarnemingen van paapjes gedaan dit seizoen. Eerst twee exemplaren nog in de trektijd op 4 mei. Daarna op 17 juni een vrouwtje met een uitgevlogen juveniel, zie de foto in dit rapport. Helaas hebben we verder geen paapjes meer gezien. De waarnemingen zijn voldoende voor een territorium. Discussie kan bestaan over de lokatie van het territorium. Enerzijds is het paapje plaatstrouw, dit zou pleiten voor een territorium dichtbij het leefgebied uit 2004 en 2005, anderzijds is dit 7 jaar geleden. Het zou bijzonder zijn als het om dezelfde exemplaren gaat. Toch kunnen het nakomelingen zijn vanuit 2004 of 2005. Uitgevlogen juvenielen zoeken samen met de ouders geschikt fourageergebied op, het zou dus kunnen dat de juvenielen bijvoorbeeld aan de

overzijde van de Dommel, in het gebied van de Heuvelse Putten ter wereld zijn gekomen en verhuisden naar het hooiland op Veldhovens grondgebied. Hoe het ook zij, een gefotografeerd adult en juveniel exemplaar geeft een duidelijke aanwijzing. Poelmans schat de populatie in Midden en Oost Brabant in 1988 op 25 – 35 paar. (lit. 13). De soort heeft een afnemende trend. Sovon meldt dat het voorkomen in Nederland in 2010 tussen 275 – 450 paar is, waarvan slechts 1 paar in Brabant (niet in dit gebied). Het voorkomen in dit beekdal is dus heel bijzonder. Zie aanbevelingen voor beheer ten behoeve van deze soort in paragraaf 5.5.

- Roodborsttapuit 12 territoria

We vonden roodborsttapuiten op plaatsen waar ze sinds 2002 nog niet zijn vastgesteld, zoals op 2 lokaties in het zuiden. De dichtheid in het noorden is dit jaar veel hoger dan de afgelopen jaren sinds 2002. Naar de oorzaak is het gissen. De soort kent een sterke toename. De meeste exemplaren broeden in de ruige slootkanten van de hooilanden in het noorden. De soort kan er ongestoord broeden in het ontoegankelijke gebied. Het maaien van het gras gebeurt pas vanaf ½ juni. Er zijn dan overal uitgevlogen jongen, die daarna snel verdwijnen naar niet gemaaide gedeeltes, zoals in het uiterste noorden. De dekking in het gebied blijft steeds bestaan.

- Merel 31 territoria

De merel komt overal in het gebied voor. Het aantal territoria varieert van 19 tot 31.

- Zanglijster 14 territoria

De zanglijster prefereert het oudere bos in het gebied en het dichtere jonge bos. In de houtsingels komt de soort niet voor. Het aantal wisselt tussen 7 en 14 territoria. Daarmee is de merel 2-3 x zo algemeen als de zanglijster.

- (Fluiter geen territoria)

Jacques van Kessel constateerde in 2011 een fluiter territorium in het oudere halfopen loofbos in het oosten van het gebied. Het is het enige jaar dat er fluiters als broedvogel aanwezig zijn in het gebied.

- Sprinkhaanzanger 3 territoria.

Nog zo'n aparte soort die je weinig tegenkomt. We waren verbaasd op 5 mei 3 zingende mannetjes te horen in ruig begroeide veldjes bij en op het perceel van F. van Hulst. Later konden we telkens maar één zingend exemplaar horen. We vinden de soort in open struweelvegetaties begroeid met bijvoorbeeld ruigtekruiden. In onze situatie klopt dit biotoop, waarbij een perceel van Natuurmonumenten waar een exemplaar voorkomt sterk begroeid is met pitrus en kale jonker. Het vinden van 3 territoria zo dicht bij elkaar lijkt bijzonder. Alleen in 2001 hoorden we ook een sprinkhaanzanger, toen in de nieuwe bosaanplant in het zuidoosten. Deze broedplaats is nu ongeschikt.

- Bosrietzanger 20 territoria

We tellen 20 territoria, een hoog aantal voor dit gebied. Vooral op en rond het perceel van F. van Hulst is de dichtheid hoog. Tijdens een telronde zongen hier 5 exemplaren tegelijk. Ook zien we hier op een ander moment 2 zingende mannetjes op 1 meter uit elkaar, beide bovenin een wilgentak. De aantallen per jaar verschillen sterk, van 5 tot 20 territoria. A. ter Huurne en B. Mentink (lit 4) vergeleken de aantallen in het midden van het gebied en het zuidwesten van het gebied in de jonge bosaanplant in 2005. In het zuidwesten zongen de bosrietzangers vanuit het toen nog open jonge bos, vol met kruiden. Zowel in het noorden als in het zuidwesten was de afname even groot in het jaar dat er maar 5 territoria waren. Het steeds ouder wordende bos in het zuidwesten veroorzaakte de afname dus niet. Beide inventariseerders trekken de

conclusie dat factoren buiten het gebied, dus in Afrika of tijdens de trek bepalend moeten zijn voor de schommelingen in aantal.

Als we 2002 vergelijken met 2012 komen geen bosrietzangers meer voor in het jonge maar nu gesloten bos in het zuidwesten. Alle territoria vinden we nu in het struweel rondom het perceel van F. van Hulst, in de houtsingels van Natuurmonumenten en rondom begroeide poelen.

- Kleine karekiet 24 territoria

De karekieten hebben het prima naar de zin in het gebied. Sinds 2002 toen we 3 territoria telden steeg het aantal naar 24 territoria nu. De nieuwe poelen in 2002 begroeien steeds meer met riet en lisdodde. Ook het beheer van de Dommeloevers door het waterschap laat meer ruimte voor rietbegroeiing. Overal komen kleine rietveldjes voor op de oever en in het water.

- Spotvogel, rode lijst, gevoelig 4 territoria

Deze soort geeft de voorkeur aan struweelrijk loofbos en houtsingels. Hij gebruikt de middelhoge vegetatiezone en voelt zich dus ook prima thuis in jonge loofbosjes. In 2002 vonden we 12 territoria in de jonge aanplant in het zuidwesten en in de jonge bospercelen in het midden van het gebied. Al deze bosjes zijn nu te ver doorgeschooten, waardoor de struiklaag erg in dichtheid terugliep. Alleen op plekken waar gekapt werd en de struiklaag weer sterk opkomt, bijvoorbeeld met vlierstruiken, zien we nu spotvogels. Vogelbescherming meldt dat 2011 een extreem droog jaar in de Sahel was. Dit kan de stand van de spotvogel negatief beïnvloeden in het broedseizoen het jaar erna.

- Grasmus 34 territoria

De grasmus doet het prima in de Dommelbeemden. In het kerngebied waarbinnen we de tellingen van Ter Huurne/Mentink kunnen vergelijken variëren de aantallen tussen 9 en 14. Dus grote verschillen met onze telling van 2012. Blijkbaar nemen de aantallen flink toe door uitbreiding van bosjes, houtsingels en uitgedund jong bos. Ook in het midden van het gebied rond het perceel van F. van Hulst neemt geschikt biotoop toe. Langs de Dommel en langs de uitgerasterde sloten in het agrarische gebied van J. van de Zanden in het noorden zien we ook meer grasmussen dan in 2002.

- Tuinfluiter 30 territoria

De stand van deze soort in het gebied is redelijk constant en varieert tussen 20 en 30 territoria. Overal waar struweel of jong bos staat, komen tuinfluiter voor. Sommige bosgedeeltes hebben een te open struiklaag en daarmee geen tuinfluiter, bijvoorbeeld het zuidelijke elzenbos.

- Zwartkop 58 territoria

Ook deze soort komt jaarlijks in ongeveer dezelfde aantallen voor. Waar wat oudere bomen staan zie je hem. De soort heeft een goed ontwikkelde struiklaag nodig.

- Tjiftjaf 61 territoria

De tjiftjaf broedt in open boombegroeiing ook wanneer daar nauwelijks ondergroei in aanwezig is. In dit biotoop blijft de zwartkop weg. Je ziet dit in de Dommelbeemden bijvoorbeeld aan veel meer tjiftjaffen in de open singel om de visvijvers en in het jonge, nu gesloten bos zonder struiklaag in het zuidwesten.

- Fitis 13 territoria

De fitis is een uitgesproken pioniersoort van bosvegetaties. Het jonge bos in het zuidwesten heeft steeds vele fitissen onderdak geboden sinds 2002 tot nu. De dichtheid is daar wel wat minder geworden. Op plekken waar het IVN het bos uitdunt, ontstaat meteen nieuw biotoop.

- Staartmees 5 territoria

De staartmees is weinig kieskeurig in zijn habitatkeuze en komt verspreid in een lage dichtheid voor.

- Matkop, rode lijst, gevoelig 8 territoria

De matkop heeft behoefte aan jong bos, In ouder bos heeft hij veel concurrentie van andere holenbroeders, o.a. van de grotere koolmees en van de fellere pimpelmees. Tijdens ronde 4 op 14 april bleken de matkoppen overal te roepen. Tijdens andere rondes nauwelijks meer. Een aantal van 8 territoria is veel meer dan gebruikelijk van 2002 tot 2008. De meeste vinden we inderdaad in het jonge bos in het zuidwesten. De matkop kent een matige afname in Nederland.

- Kuifmees 3 territoria

De 3 territoria liggen opvallend in gebied met geen of nauwelijks naalddhout. Twee ervan liggen langs de drukke Volmolenweg in elzenbroekbos, waar we verder nauwelijks territoria van andere mezen vonden. Deze mezen maken de nestholte bij voorkeur in een loofboom. De kuifmees kent een matige afname in Nederland.

- Pimpelmees 13 territoria

De soort komt verspreid voor in alle landschapstypen. Pimpelmezen zijn voor hun voedsel veel meer aangewezen op de boomtoppen. Omdat zij zich in voorjaar en zomer specialiseren op kleine rupsen zijn ze vooral te vinden op takken met jong groen en katjes.

- Koolmees 27 territoria

Ook de koolmees zien we overal. Voorwaarde is wat groen en nestgelegenheid.

- Boomklever 2 territoria

Sinds 2002 komen boomklevers voor in dit gebied. Toch blijft het aantal territoria gering.

- Boomkruiper 22 territoria

Komt overal voor in het gebied behalve in de houtsingels in het terrein van Natuurmonumenten. De boomkruiper heeft ruwe stammen nodig, de elzen en essen in de genoemde houtsingels hebben dit (nog) niet.

- (Wielewaal, rode lijst, kwetsbaar geen territoria)

Geen territorium dit jaar. In 2005 en 2006 werd wel een territorium gevonden (lit. 4 en 5). In 2008 constateerden we een territorium in de Heuvelse Putten in het Waalrese Dommeldal. De wielewaal neemt af doordat de oppervlakte vochtig bos afneemt. Ook heeft de soort te weinig rupsen als voedsel ter beschikking.

- Gaai 5 territoria

In alle landschapstypen in de Dommelbeemden zien we gaaien. Gesloten of open bos maakt voor de aanwezigheid geen verschil.

- Ekster 3 territoria

In de houtsingel rondom de visvijver hebben eksters 4 nesten gebouwd (22 maart). In de omgeving tussen de houtsingels en de boerderij hangen tijdens de tellingen veel eksters rond, meestal ongeveer 4 exemplaar. We noteren 3 territoria.

- Zwarte Kraai 6 territoria

Komt regelmatig verspreid voor in alle landschapstypen.

- Spreeuw 9 territoria

Het oude populierenbos herbergt ieder jaar enkele paartjes. Verder een territorium bij de boerderij.

- Huismus, rode lijst, gevoelig 7 territoria

Komt voor bij de Volmolen in het zuiden en bij de boerderij in het noorden.

- Ringmus, rode lijst, gevoelig 2 territoria

Twee territoria bij de boerderij.

- (Goudvink geen territorium)

De winter van 2011/2012 zagen we regelmatig enkele goudvinken bij het perceel van F. van Hulst. Helaas is geen koppel blijven hangen. De laatste waarneming is op 26 maart.

- Vink 44 territoria

Komt overal wijdverspreid in het gebied voor. De dichtheid is het hoogste in het oudere meer open loofbos.

- Groenling 3 territoria (geen kaart)

Een territorium langs het talud van de A 67 in het noorden, een territorium op het terrein van F. van Hulst (halverwege het gebied) en één bij de Volmolen.

- Putter 1 territorium (+1)

Een opvallende nieuwkomer in het gebied. Jacques van Kessel constateerde voortdurend putters langs de Runstraat net ten noorden van de snelweg. Wij zagen vanaf 16 juni één of twee exemplaren bij het terrein van F. van Hulst. Het mannetje zong daar en beide vogels fourageerden op de uitbundig aanwezige kale jonkers. Het aantal waarnemingen van putters in de Kempen is gering.

5. Conclusies en aanbevelingen.

5.1 Ontwikkeling van de vogelkundige waarden.

Verdwenen soorten.

Terugkijkend naar de verandering in het broedvogelbestand in het gebied zien we een aantal ontwikkelingen.

Het inventarisatierapport uit 1993 (lit. 8) meldt het voorkomen van de blauwborst in 1960-1965 in de gracht rond de visvijver in het noorden van het onderzochte gebied. In 1993 is deze soort daar verdwenen. De ijsvogel broedde rond 1980 jaarlijks in de Dommeloovers in het noorden van het onderzochte gebied.

In het zuidelijk gelegen boscomplex broedden in 1993 nachtegaal, wielewaal, zwarte specht en boomkruiper. De veldleeuwerik kwam voor in het agrarische gebied.

Inmiddels zijn blauwborst, nachtegaal, wielewaal en veldleeuwerik geheel uit het gebied verdwenen.

Het beheerplan uit 1996 voor het Dommeldal (lit. 17) vermeldt voor de Dommel van de Belgische grens tot aan Eindhoven het voorkomen in het verleden van oeverzwaluw en watersnip, naast blauwborst, baardmannetje, rietzanger en kleine karekiet. De laatste soort is vanaf 2002 opnieuw broedvogel, wat ongetwijfeld te maken heeft met een meer natuurlijk beheer van de Dommeloovers.

Het rapport uit 1993 van IVN Veldhoven-Vessem geeft aan dat in 1993 als broedvogel verdwenen zijn rietgors en grauwe vliegenvanger.

Bij elkaar genomen zijn in de loop van de jaren tot 2012 in de Dommelbeemden verdwenen als broedvogel: blauwborst, wielewaal, nachtegaal, veldleeuwerik, rietgors, grauwe vliegenvanger, torenvalk, gele kwikstaart, gekraagde roodstaart, grote lijster, goudhaan, zwarte mees en kneu. Hier zitten een aantal rode lijst soorten bij die het dus niet hebben gered.

Verschenen soorten.

Sinds de inventarisatie in 1993 zijn er ook een aantal nieuwe broedvogels in het gebied bijgekomen. Het zijn kuifeend, boomklever, sprinkhaanzanger, kleine karekiet, nijlgans, wespendif, sperwer, havik, paapje en putter.

De sprinkhaanzanger en het paapje profiteren van de toename van respectievelijk ruigte en hooiland met houtsingels. De toename van roofvogels is het meest opvallend.

De fluiter en de kauw broeden incidenteel in het gebied.

5.2 Soortgroepen.

Een belangrijke maatstaf voor de mate van ontwikkeling van natuurlijke levensgemeenschappen vormt de aanwezige broedvogelbevolking. Wanneer de vogelbevolking wordt opgedeeld in groepen, waarbij soorten die ongeveer dezelfde biotoeppen gemeenschappelijk hebben, samen een groep vormen, kan een beeld ontstaan van het onderzochte landschap (lit 14). Alleen van de soortgroepen waarvan een redelijk aantal verschillende soorten voorkomt zijn hieronder besproken.

Een tweetal indicatoren zijn bij de soortgroepen van belang, het betreft het aantal kenmerkende soorten en de veeleisendheid van deze soorten. Hoe meer kenmerkende soorten aanwezig zijn, hoe beter het betreffende biotoop is ontwikkeld. De onderstreepte kenmerkende soorten komen in het onderzochte gebied in het betreffende biotoop voor.

Het getal tussen haakjes geeft de veeleisendheid van de soort aan op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 een weinig kritische soort is, 2 een vrij kritische soort en 3 een kritische soort.

Grasmusgroep (zie kaart, de dikte van de stip heeft geen betekenis, zie de toelichting in bijlage C)

Struwelen, opslag en zeer jong bos, bosranden met struiken.

Heggenmus (1), Nachtegaal (2), Roodborsttapuit (2), Bosrietzanger (2), Spotvogel (2), Orpheusspotvogel (2), Braamsluiper (2), Grasmus (2), Tuinfluit (1), Fitis (1), Grauwe Klauwier (3), Kneu (2).

De onderstreepte soorten zijn in 2012 aangetroffen. Enkele kritische soorten ontbreken. De aangetroffen dichtheden zijn hoog. Het biotoop is daarmee goed ontwikkeld. Deze goede ontwikkeling geeft de hoge waarde van de Dommelbeemden voor vogels aan.

Winterkoninggroep (zie kaart)

Jong bos, struiklaag in bossen.

Fazant (1), Tortelduif (2), Winterkoning (1), Roodborst (1), Merel (1), Zanglijster (2), Zwartkop (1), Staartmees (1), Matkop (1), Goudvink (2).

2 van de 3 kritische soorten ontbreken. Deze groep is goed vertegenwoordigd.

Grote Bonte Specht-groep (zie kaart)

Oud opgaand bos, dood hout (holenbroeders)

Oehoe (4), Groene Specht (2), Zwarte Specht (2), Grote Bonte Specht (2), Gekraagde Roodstaart (2), Taigaboomkruiper (2), Boomkruiper (2), Spreeuw (1), Ringmus (2).

Ook deze groep is goed vertegenwoordigd.

Boomklevergroep (zie kaart)

Zwaar loofhout (holenbroeders)

Holenduif (2), Bosuil (2), Middelste bonte specht (5), Kleine vliegenvanger (3), Boomklever (2), Kauw (2).

Havikgroep

Roofvogels van bossen

Wespendief (3), Havik (2), Sperwer (2), Buizerd (2), Raaf (3).

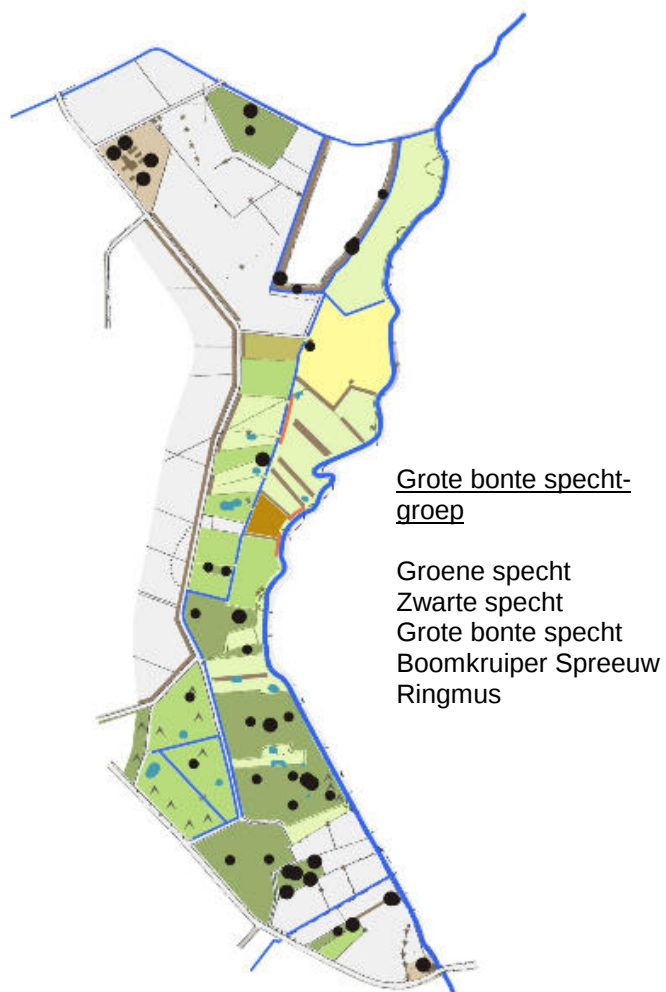
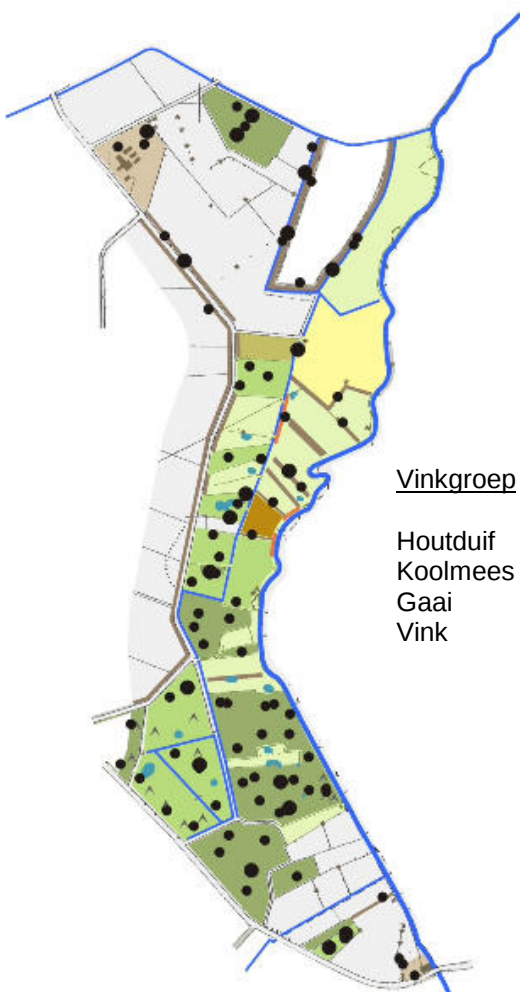
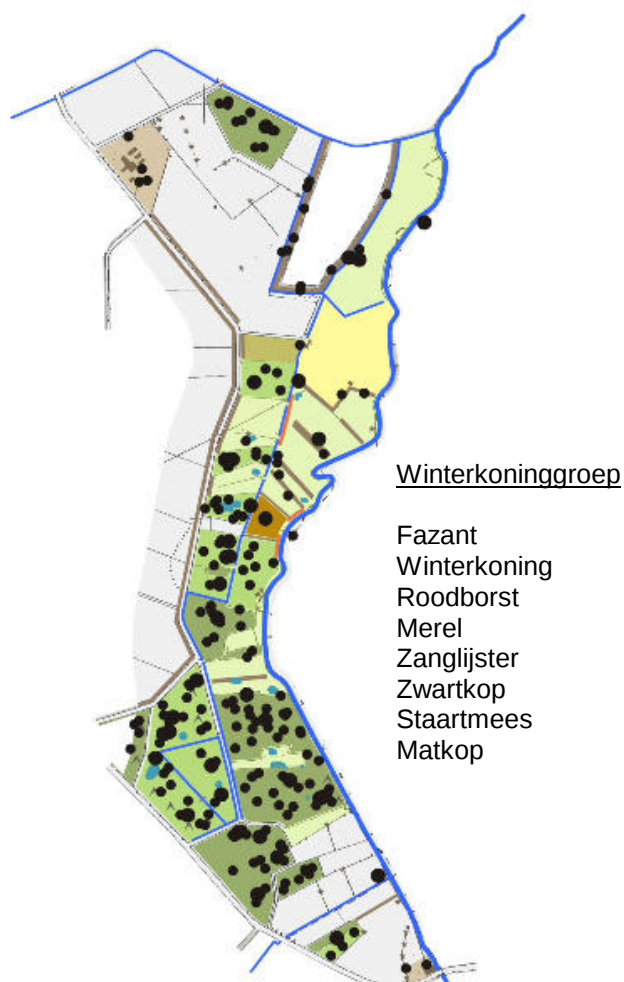
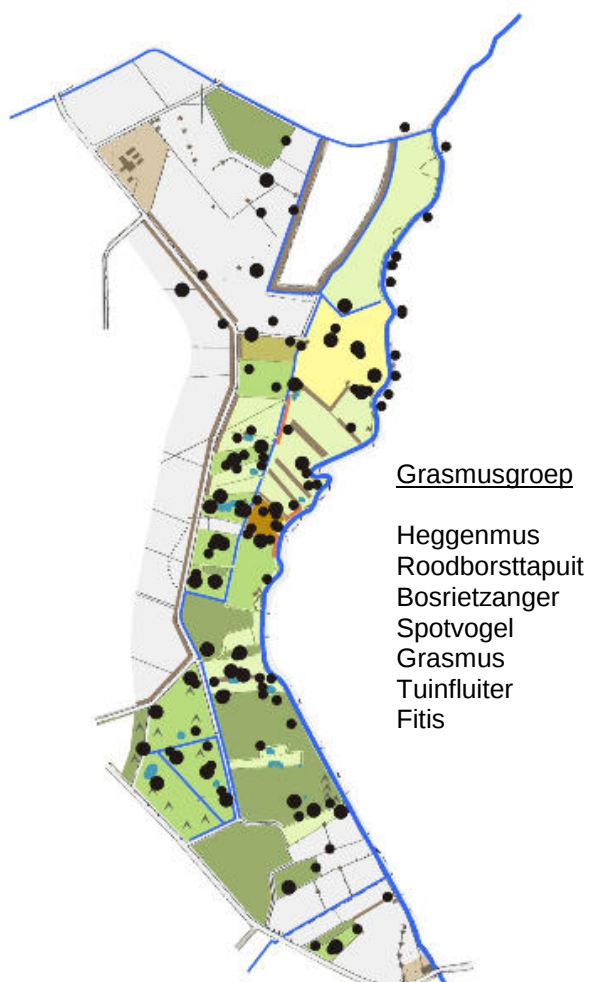
Goed vertegenwoordigd met 6 territoria in het gebied.

Rietgorsgroep.

Ruigtes en lage struwelen, veelal nat tot vochtig.

Blauwborst (2), Paapje (3), Sprinkhaanzanger (2), Krekelzanger (2), Rietgors (1).

Deze soortgroep zou zich verder kunnen ontwikkelen. Twee soorten zijn aanwezig.

Vogelgroepen

Kaart 5

5.3 Soorten per biotoop.

De biotopen zoals die voorkomen in het gebied hebben ieder een specifieke betekenis voor soorten.

Hooiland: Door het late maaien is dit gebied van betekenis voor patrijs, roodborsttapuit, grasmus en als speciale soort voor het paapje. De patrijs en de roodborsttapuit kiezen voor het open hooiland met ruige sloten, het paapje kiest voor de combinatie van hooiland met houtsingel. We pleiten hier voor het voortzetten van het hooilandbeheer door eigenaar Natuurmonumenten.

Voormalig hakhoutbos: van belang voor havik, wespandief, houtsnip, 4 spechtensoorten, buizerd, boomklever, matkop en koekoek.

Jong loofbos met dichte ondergroei: van belang voor spotvogel, tuinfluiter, putter, koekoek en grasmus. Het behouden van variatie in dit biotoop is belangrijk.

Ruigte: van belang voor sprinkhaanzanger, bosrietzanger, putter, grasmus, tuinfluiter.

Houtsingels: van belang voor het paapje.

Poelen: hier zien we bosrietzanger, kleine karekiet en kuifeend.

Agrarische gronden/wildakker in het noorden: patrijs

Beekzone: ieder jaar broedt hier de ijsvogel, ook nog na twee recente strengere winters. Het riet/struweel aan de oevers is van belang voor bosrietzanger, kleine karekiet, grasmus en tuinfluiter.

5.4 De huidige waarde van het Dommeldal voor vogels in 2012.

In het onderzochte gebied in 2012 komen momenteel een aantal rode lijst soorten als broedvogel voor.

Daarvan zijn *kwetsbare* soorten: patrijs, koekoek, groene specht, paapje.

Daarvan zijn *gevoelige* soorten: spotvogel, matkop, boerenwaluw, huismus, ringmus.

Wanneer we de broedvogelbevolking in ogenschouw nemen, is concluderend een typering te geven van het in 2012 onderzochte deel van de Dommelbeemden.

Het aantal broedvogelsoorten bedraagt 58. Dit is een hoog aantal voor 68 hectare beekdal. Dit betekent dat dit deel van het beekdal een grote variatie aan biotopen bezit die kenmerkend zijn voor een beekdal. Vooral de aankoop van veel percelen en het vervolgens als natuurgebied inrichten, heeft het aantal vogelsoorten weer sterk doen stijgen. Toch zijn een aantal typerende soorten van een goed ontwikkeld beekdal nog niet of niet meer aanwezig. Zo zouden soorten als oeverwaluw, nachtegaal, wielewaal, grauwe vliegenvanger, veldleeuwrik, kneu, geelgors, gekraagde roodstaart en blauwborst tot de inventaris van het gebied moeten behoren.

Daar staat tegenover dat soorten als roodborsttapuit, groene specht, zwarte specht, kleine bonte specht, boomklever, ijsvogel, patrijs, grasmus, bosrietzanger, spotvogel, kuifeend,

wespendief, sperwer, havik en houtsnip en paapje voorkomen. Sinds 2002 zijn er netto 6 soorten bijgekomen. Deze soorten en deze ontwikkeling geven het gebied een grote vogelkundige waarde, die nog toeneemt.

Bijzonder is dat dit stuk Dommeldal voor 7 roofvogelsoorten van belang is, waarvan voor 3 soorten broedgelegenheid biedt: havik, sperwer en buizerd en daarnaast jachtgebied is voor nog eens 4 soorten: torenvalk, boomvalk, slechtvalk en wespendief.

5.5 Beheer.

Paapje.

Deze soort is bijzonder en vraagt een aangepast beheer. Het voorkomen kan niet als incidenteel beschouwd worden, er is in 3 jaren een territorium vastgesteld. Vogelbescherming Nederland (lit 18) stelt in Vogelnieuws juni 2012 over beheer voor het paapje: “Paapjes zijn karakteristiek voor structuur- en soortenrijke graslanden; in Nederland zijn ze vooral nog te vinden in extensief beheerde kleinschalige cultuurlandschappen. Jonge, net uitgevlogen paapjes, passen een strategie toe die gericht is op het ontwijken van predatoren. De jongen blijken, tot zo’n twintig dagen na uitvliegen, een gedrag van stilzitten en afwachten te hebben bij naderend gevaar. Marterachtigen en andere zoogdieren zijn de voornaamste predatoren. Beschermingsmaatregelen voor paapjes zijn in Europa ingericht op een vroegste maaimoment als 80% van de nesten van paapjes zijn uitgevlogen. Maar door de stilzitten en zien wat er gebeurt-strategie worden jongen in de praktijk toch uitgemaaid, hoewel ze kunnen vliegen. De jongen wijzigen hun gedrag na ongeveer 20 dagen; pas dan zullen ze vliegend hun heil ergens anders zoeken. Beheerders met paapjes in hun gebied doen er dus goed aan om minstens 10 dagen later te maaien dan vanuit de tot nu toe beschikbare kennis nodig leek. Wij pleiten voor het toepassen van dit beheer.

Het Dommeldal heeft een probleem door de vervuilingsgraad van de bodem. Het gaat om vervuiling met zware metalen door jarenlange overstroming met vervuild water vanuit België. Hierdoor kan geen grond afgegraven worden ten behoeve van verbetering van de kweldruk en daarmee van de vegetatie. Toch is het belangrijk het hooilandbeheer in het noordelijke gedeelte voort te zetten. Bij afvoerproblemen van het maaisel zou de akker gebruikt kunnen worden, waar het materiaal dan in verwerkt wordt. Het hooilandbeheer en het regelmatig afzetten van de singels is gunstig voor de vogelstand.

Het dunnen van het hakhoutbos en het jonge loofhoutbos geeft meer variatie en een opleving van de vogelstand. De belangstelling voor het kappen en meenemen van hout door het IVN Veldhoven-Vessem (kapgroep en de jeugdgroep met vaders) is groot. Gratis beheerders!

De poelen met hun vegetatie hebben veel betekenis voor vogels maar nog te weinig voor amfibieën (alleen voor alpenwatersalamander).

De ruigtepercelen in eigendom van F. van Hulst geven in combinatie met de gestapelde “houtwallen” veel dekking. Dit is het rijkste gebied voor vogels met de hoogste dichtheden. Het is te hopen dat de eigenaar dit beheer wil voortzetten. Misschien is meer ruigte te creëren op het eigendom van Natuurmonumenten, het waterschap of de gemeente.

Langs waterlopen met oeverzone kan meer struweel/ruigte/riet ontstaan ten gunste van een vogelsoort als blauwborst. Het riet aan de Dommeloever is al van veel betekenis. Het maaien zou na het broedseizoen moeten gebeuren. Onze ervaring is dat dit niet in alle jaren gebeurt.

Toch is de Dommel al veel natuurlijker geworden met veel meer beekdynamiek bij hoge waterstanden. Landschappelijk is dit stuk Dommeldal prachtig.

De Nagelmekerseweg heeft een mooie beplanting. Deze beplanting zou uitgebreid kunnen worden aan het oost-west zandpad aan de noordrand van het eigendom van Natuurmonumenten. Wie weet komen gekraagde roodstaart en geelgors hier terug, te meer omdat de akker ernaast ligt.

Er bestaat een recreatieve zonering in het gebied. Het terrein van Natuurmonumenten en de gemeente is goed ontsloten door paden. Hierdoor kan de Dommel met zijn mooie meanders goed beleefd worden. In het noordelijke en zuidelijke beekdal kan de bezoeker juist niet wandelen. Dit geeft rust voor een soort als ijsvogel. Het lijkt ons goed deze zonering zo te handhaven. Het niet toegankelijke deel is in particuliere handen.

Een aangegeven wandelroute vanaf de Klotputten, via de onderdoorgang onder de A2, via een openbaar zandpad in het noorden van het onderzochte gebied, naar de Nagelmekerseweg en doorgaand via het Dommeldal naar de Volmolen zou nog een verbetering kunnen zijn. Verder zou een houten brug over de Dommel een verbinding kunnen maken tussen de beekdalen aan de Veldhovense en Waalrese kant met daarin de Heuvelse Putten en het gave landschap hieromheen. Zo zou een rondwandeling eenvoudiger worden.

Tor slot willen we benadrukken dat het Dommeldal in Veldhoven ecologisch, landschappelijk en recreatief van groot belang is, een juweel om te bewaren.

Literatuurlijst

1. Braam, A., provincie Noord-Brabant, Houtsnippentelling de Mortelen. Velder, Heerenbeek en de Scheeken (2010).
2. Dijk, A. van (2011), Broedvogels inventariseren in proefvlakken, Handleiding Broedvogel Monitoring Project, SOVON.
3. A. ter Huurne en B. Mentink, Broedvogelinventarisatie BMP-A Dommelbeemden Veldhoven 2004.
4. A. ter Huurne en B. Mentink, Broedvogelinventarisatie BMP-A Dommelbeemden Veldhoven 2005.
5. A. ter Huurne en B. Mentink, Broedvogelinventarisatie BMP-A Dommelbeemden Veldhoven 2006.
6. A. ter Huurne, Broedvogelinventarisatie BMP-A Dommelbeemden Veldhoven 2007.
7. A. ter Huurne, Broedvogelinventarisatie BMP-A Dommelbeemden Veldhoven 2008.
8. IVN Veldhoven-Vessem, (1993), Dommelbeemden, vogelwaarnemingen voorjaar 1993.
9. IVN Veldhoven-Vessem, (2002), Broedvogelinventarisatie Dommelbeemden.
10. J. van Kessel, (2011), Vogeltellingen in de winter van 2010-2011 in de Dommelbeemden, de Hogt, Heuvelse Putten en Klotputten. Vogelwerkgroep de Kempen.
11. J. van Kessel, (2012), Resultaten wespindievenonderzoek de Kempen 2012, Nieuwsbrief Vogelwerkgroep de Kempen.
12. J. van Kessel e.a. (2012), Slechtvalken geringd in Veldhoven en Eindhoven, Nieuwsbrief Vogelwerkgroep de Kempen.
13. Poelmans W. en J. van Diermen, (1997), Broedvogels van midden en oost Brabant, provincie Noord-Brabant.
14. Sierdsema, H. (1995), Broedvogels en beheer, SOVON en Staatsbosbeheer.
15. SOVON (2002), Atlas van de Nederlandse broedvogels.
16. www.sovon.nl
17. Vereniging Natuurmonumenten, (1996), Beheerplan Dommeldal.
18. Vogelbescherming Nederland, Vogelnieuws, febr. en juni 2012.

Bijlagen.

A	Topografische kaarten van 1850 en 1900.
B	Top. kaart van 1960.
C	Stippenkaarten van broedvogels.
D	Waargenomen niet broedvogels.

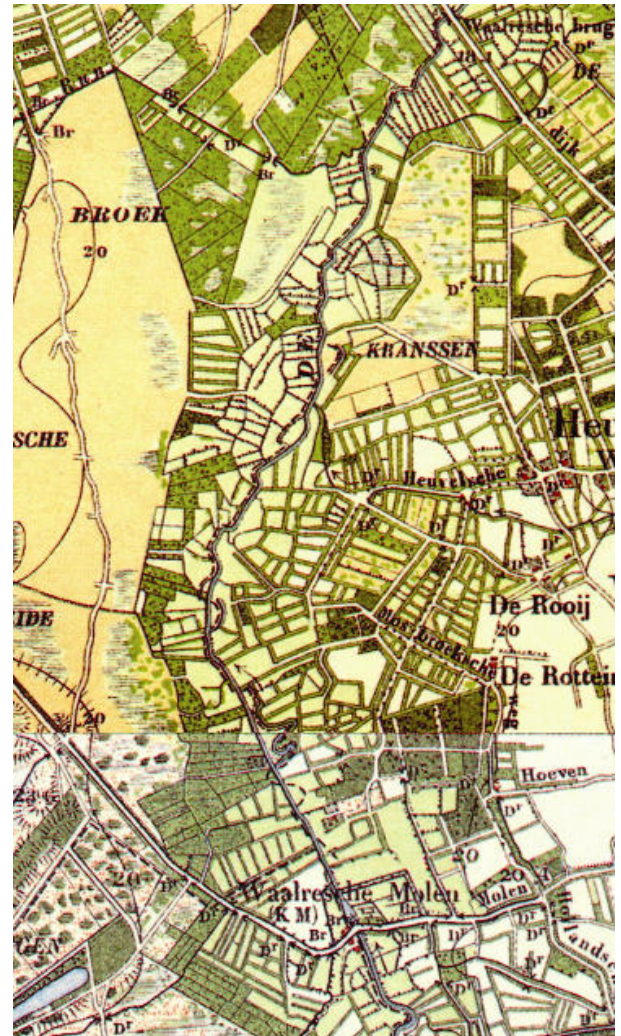
Bijlage C: Toelichting op de stippenkaarten: iedere stip geeft aan dat een territorium is vastgesteld volgens de BMP-A systematiek.

De dikte van de stip heeft geen betekenis. Een dikke stip is standaard, bij soorten met een aantal territoria vanaf 20 is een dunnere stip toegepast om de overzichtelijkheid te bevorderen.

Omstreeks 1850

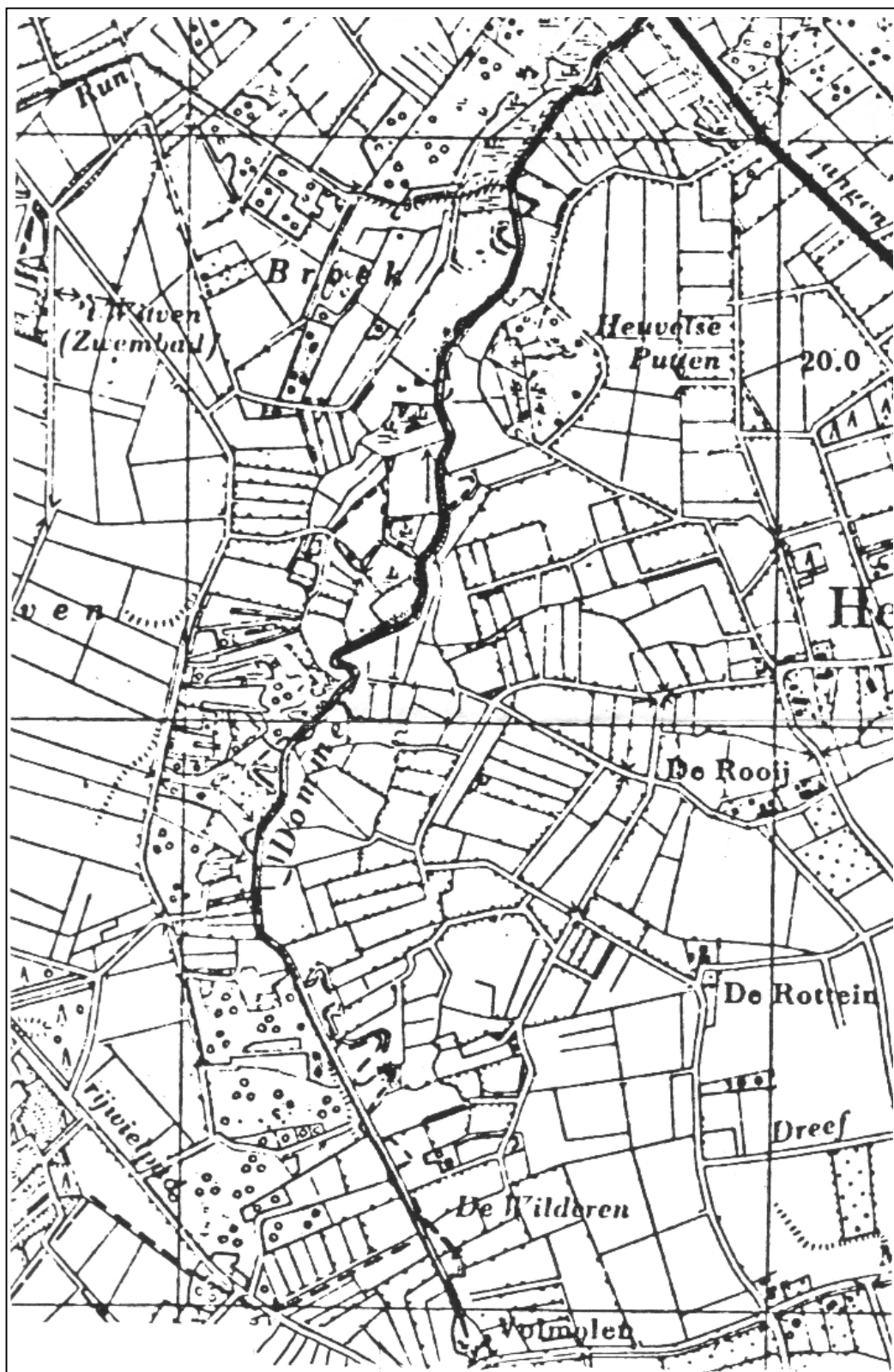
Bron:
Grote Historische Atlas van Nederland
Deel 4: Zuid-Nederland 1838-1857

Omstreeks 1900

Bron:
Historische Atlas Noord Brabant
Uitgeverij Robas Producties 1989

Bijlage A

Omstreeks 1960

Topografische kaart 51 D

Bijlage B

Canadese gans 1

Nijlgans 2

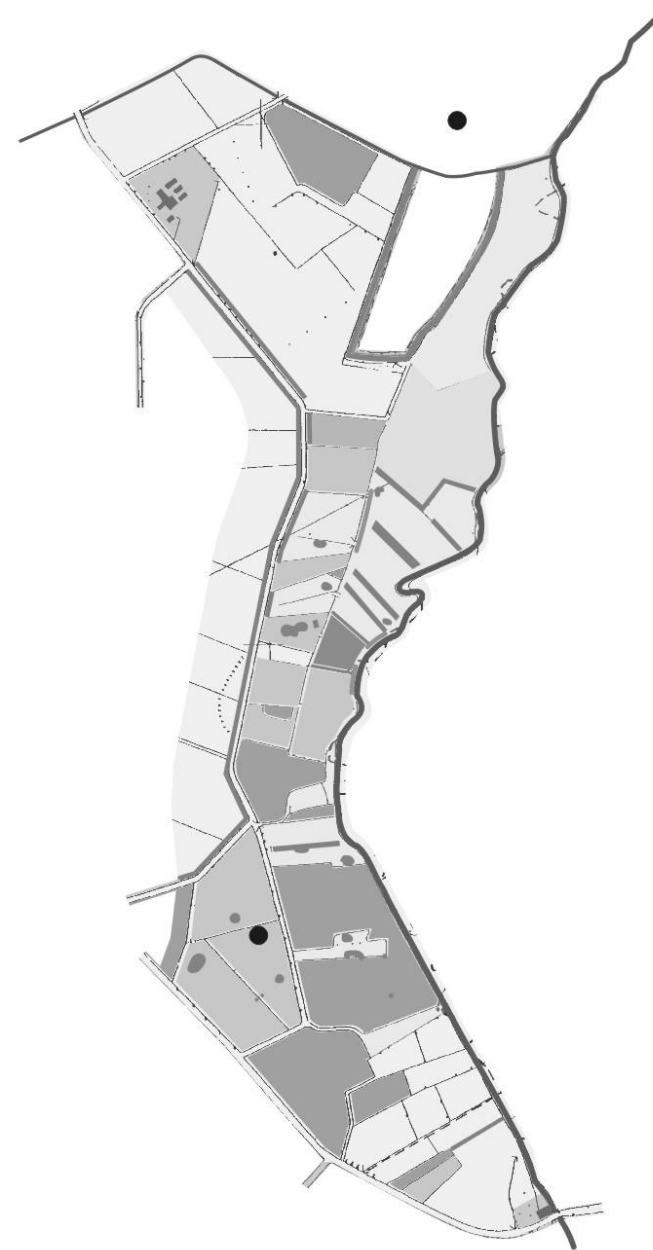
Wilde eend 13

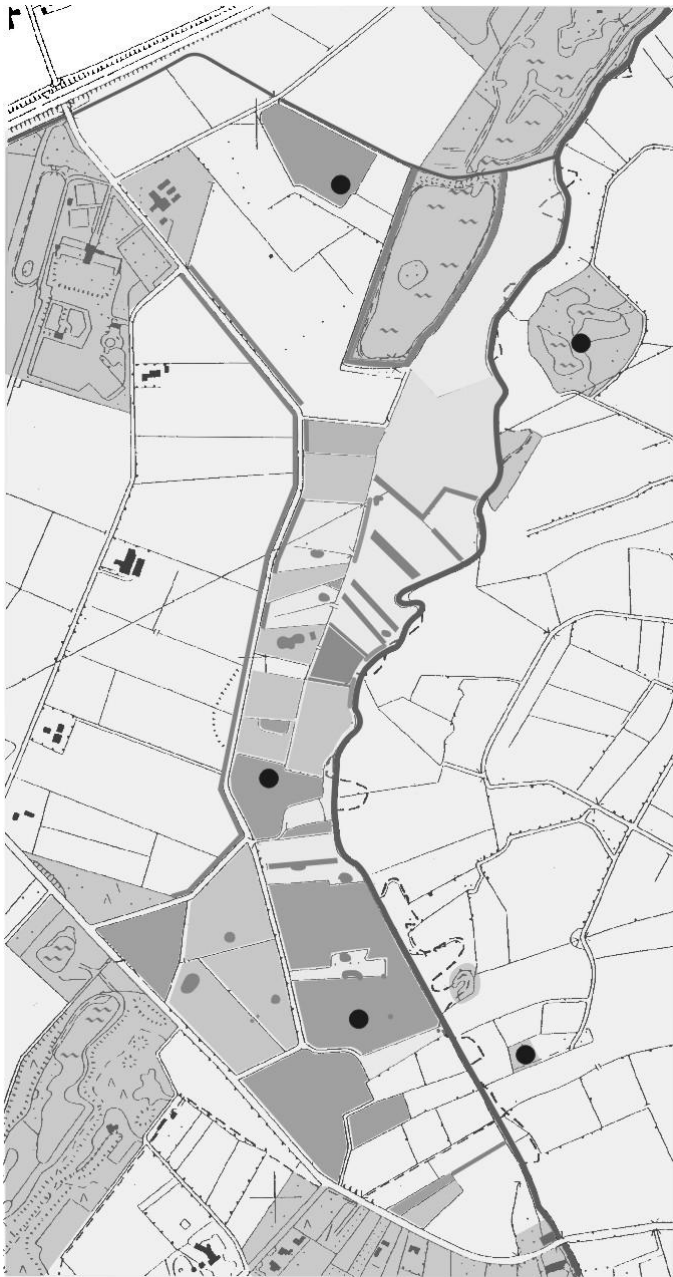
Kuifeend 1

Wespandief 1

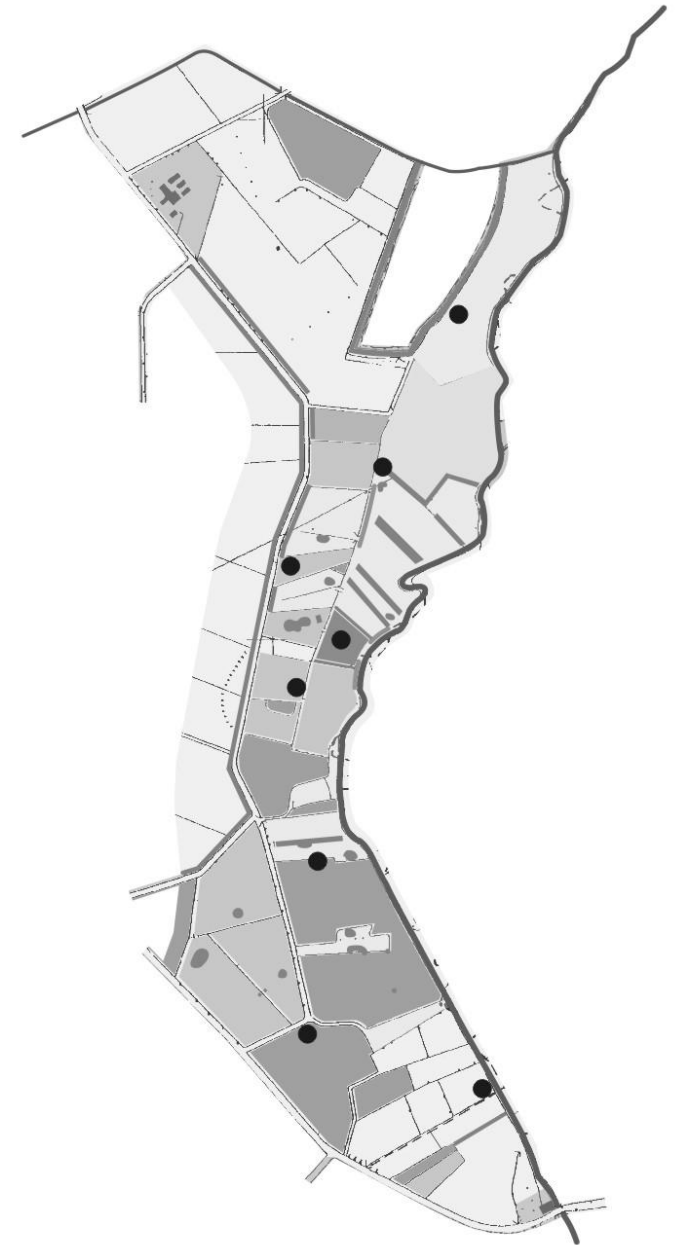
Sperwer 1 (1)

Buizerd 3 (2)

Patrijs 2

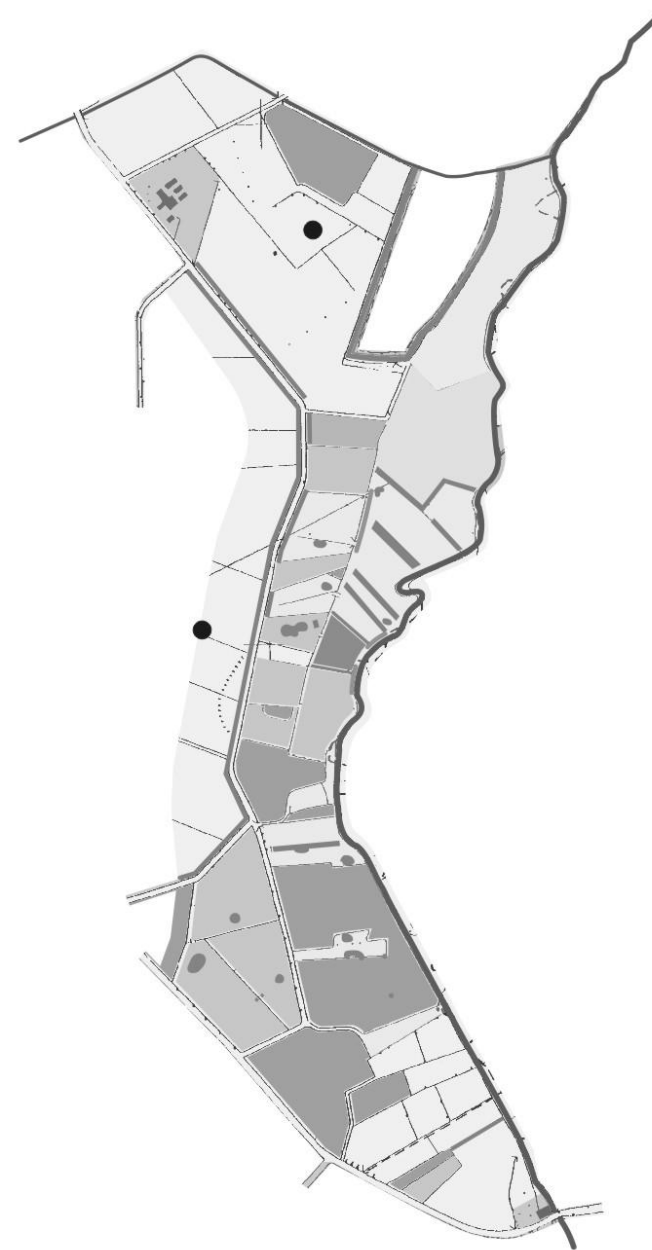
Fazant 8

Waterhoen 7

Meerkoet 1

Scholekster 2

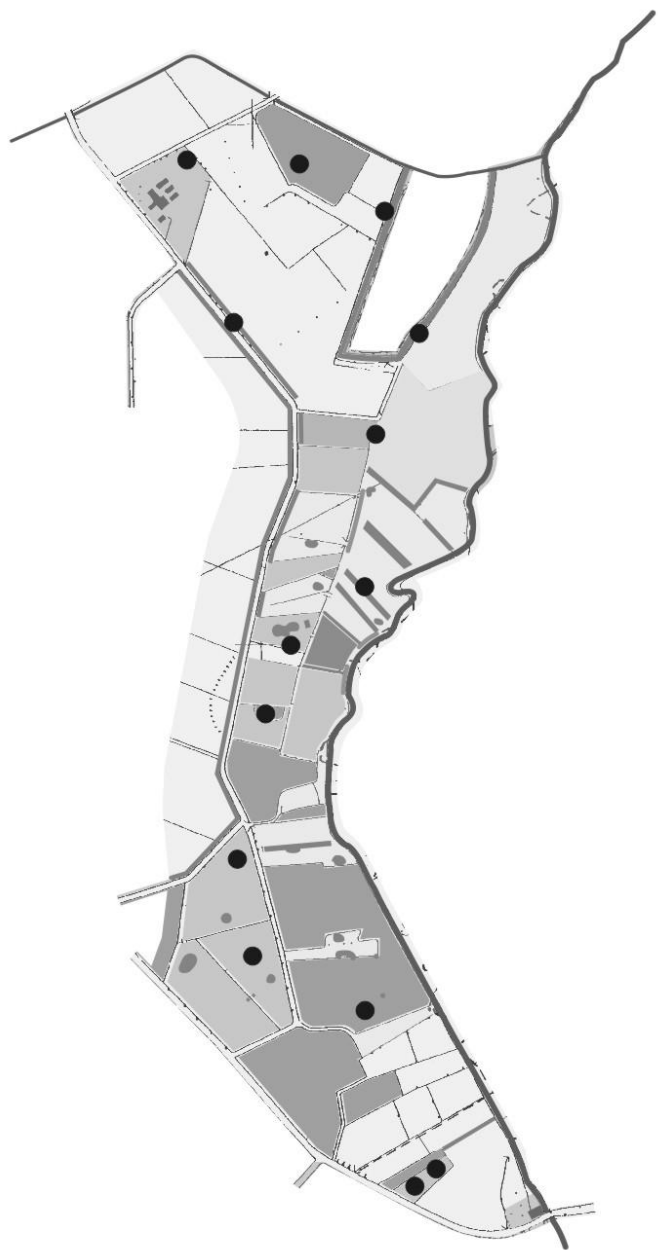
Kievit 3

Houtsnip 2

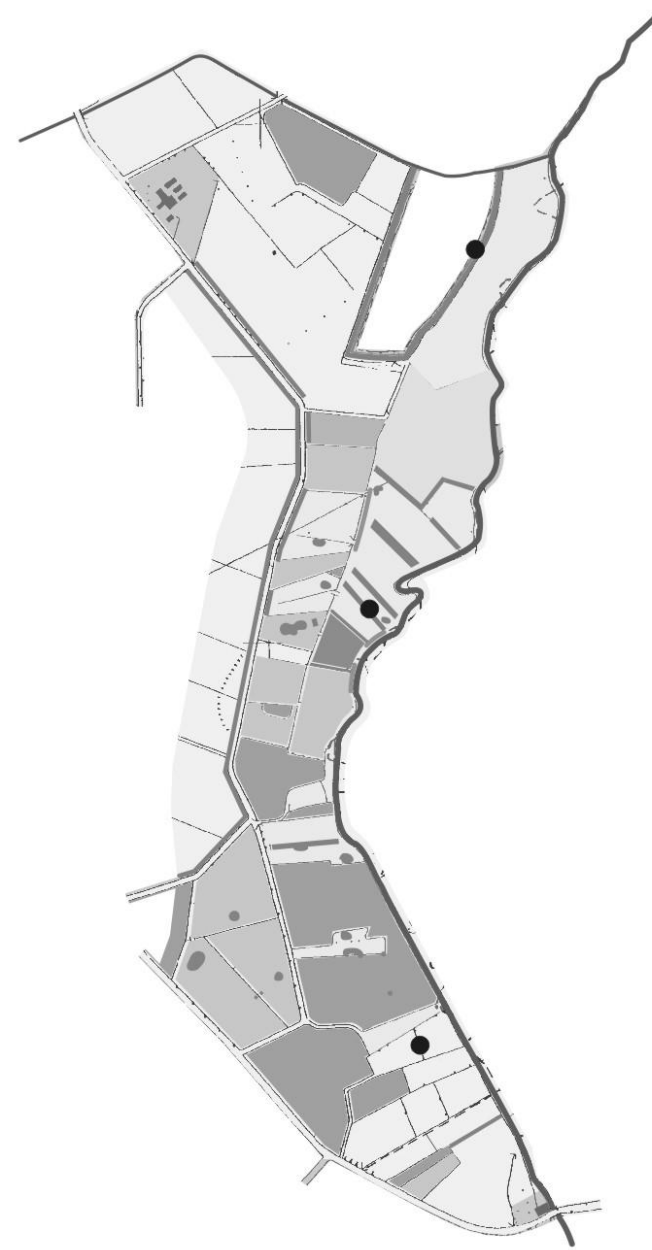
Holenduif 7

Houtduif 14

Turkse tortel 1

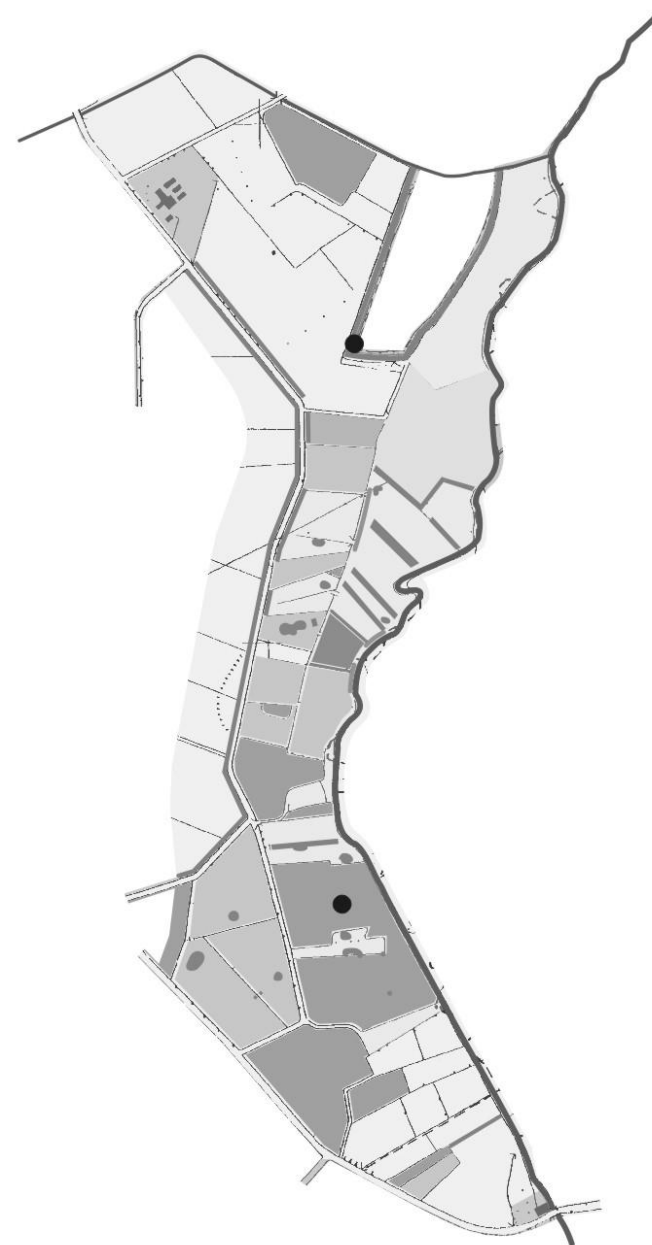
Koekoek 3

Bosuil 2

IJsvogel 1

Groene specht 2

Zwarte specht 1

Grote bonte specht 6

Kleine bonte specht 3

Boerenwaluw 1

Witte kwikstaart 2 (1)

Winterkoning 55

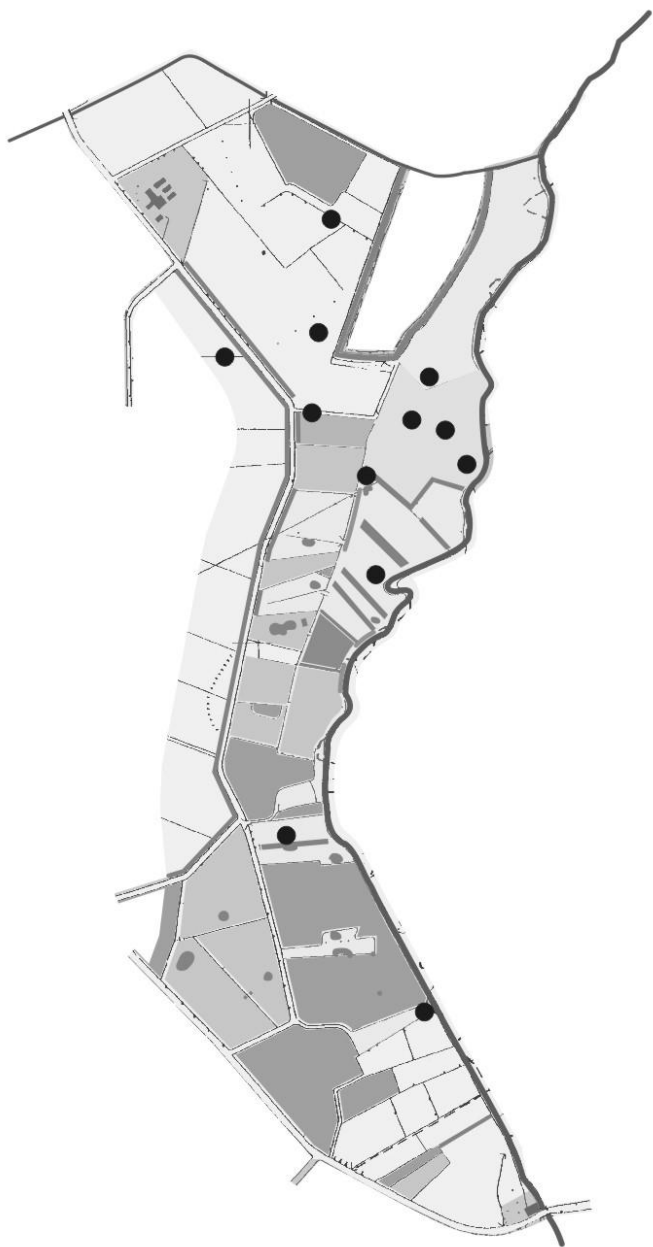
Heggenmus 10

Roodborst 29

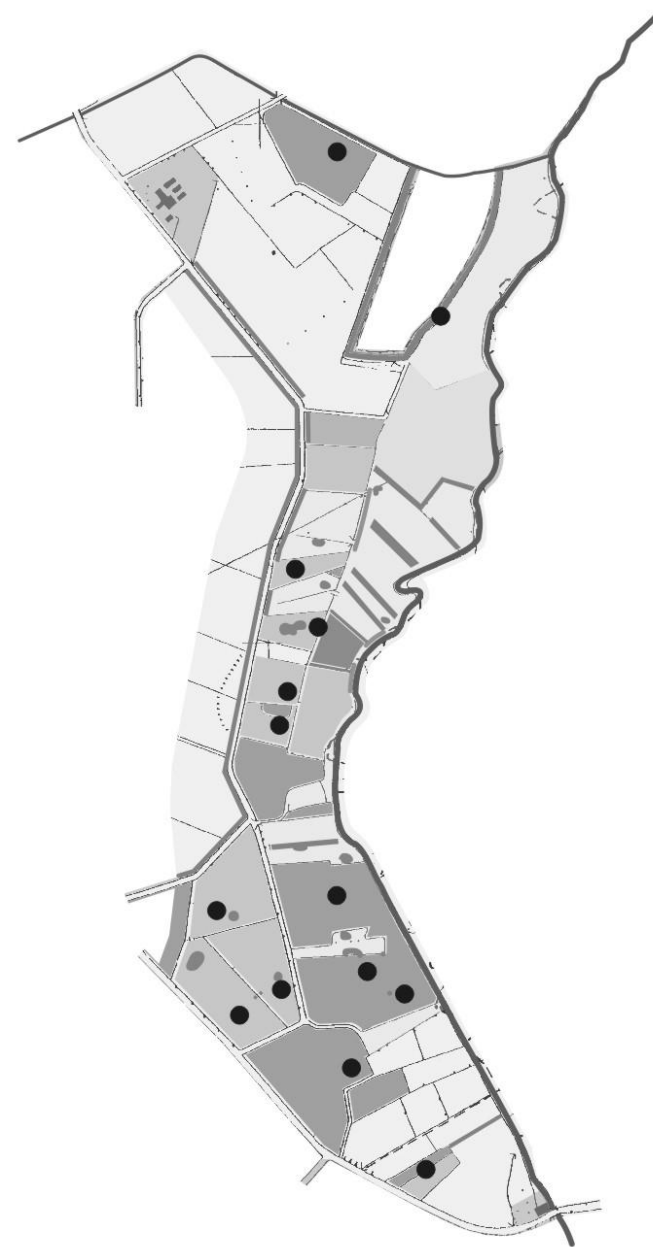
Paapje 1

Roodborsttapuit 12

Merel 31

Zanglijster 14

Sprinkhaanrietzanger 3

Bosrietzanger 20

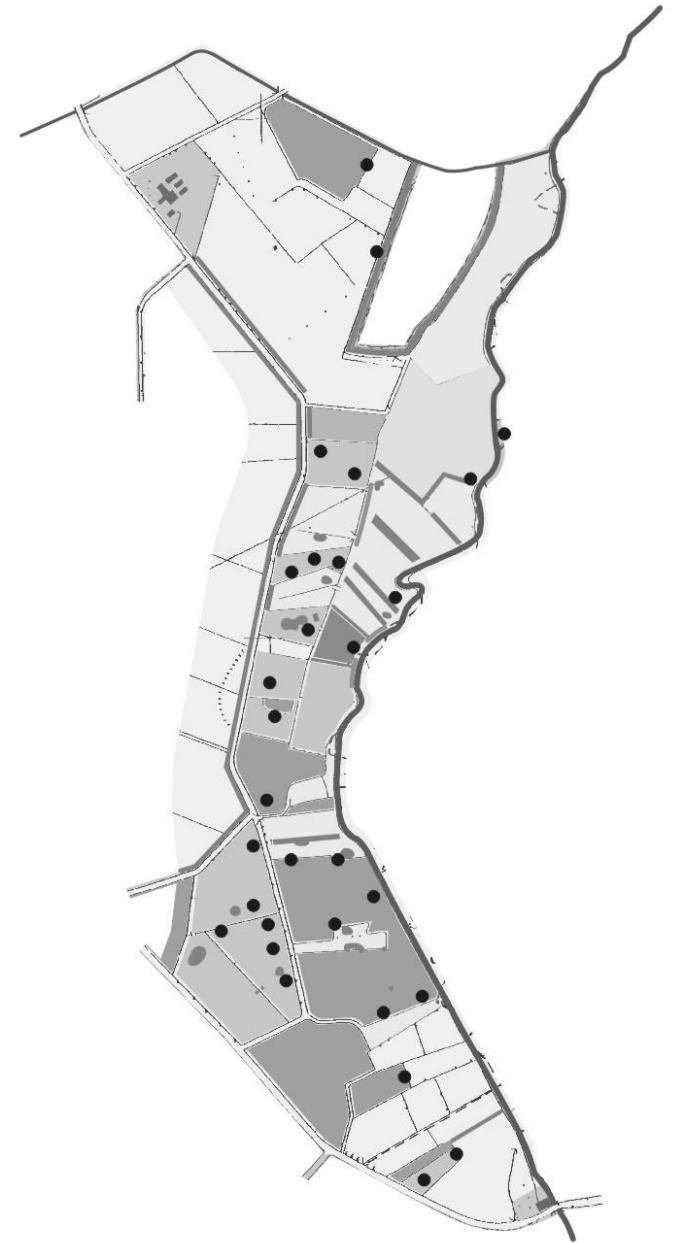
Kleine karekiet 24

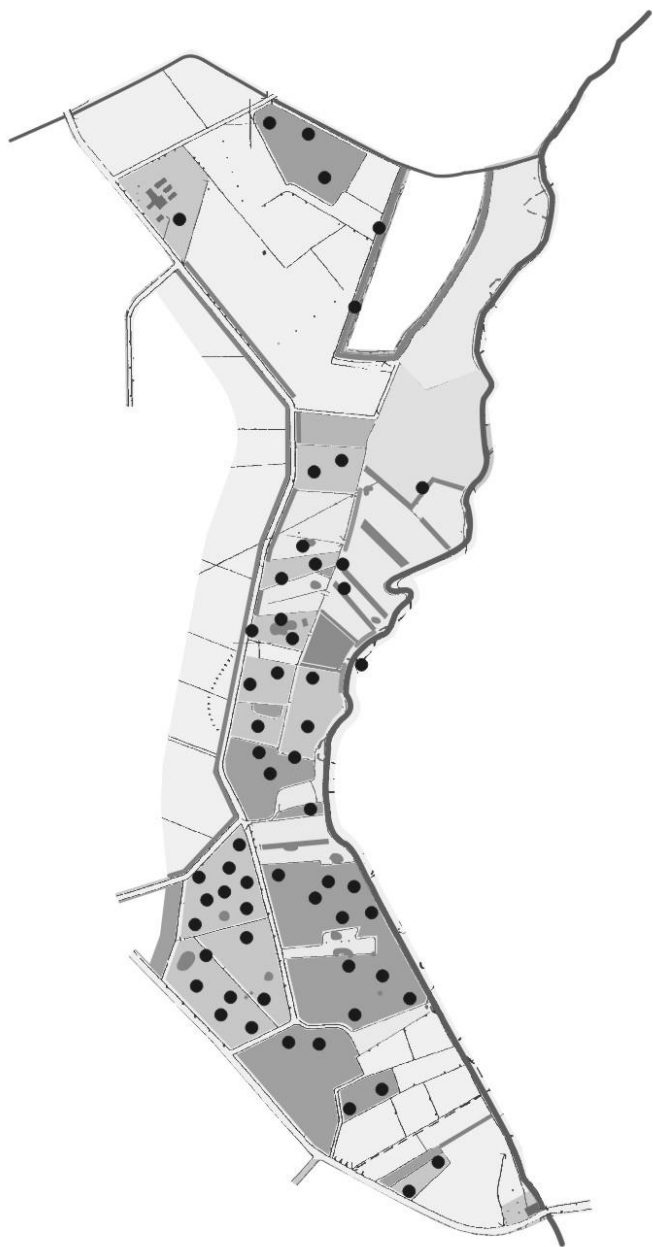
Spotvogel 4

Grasmus 34

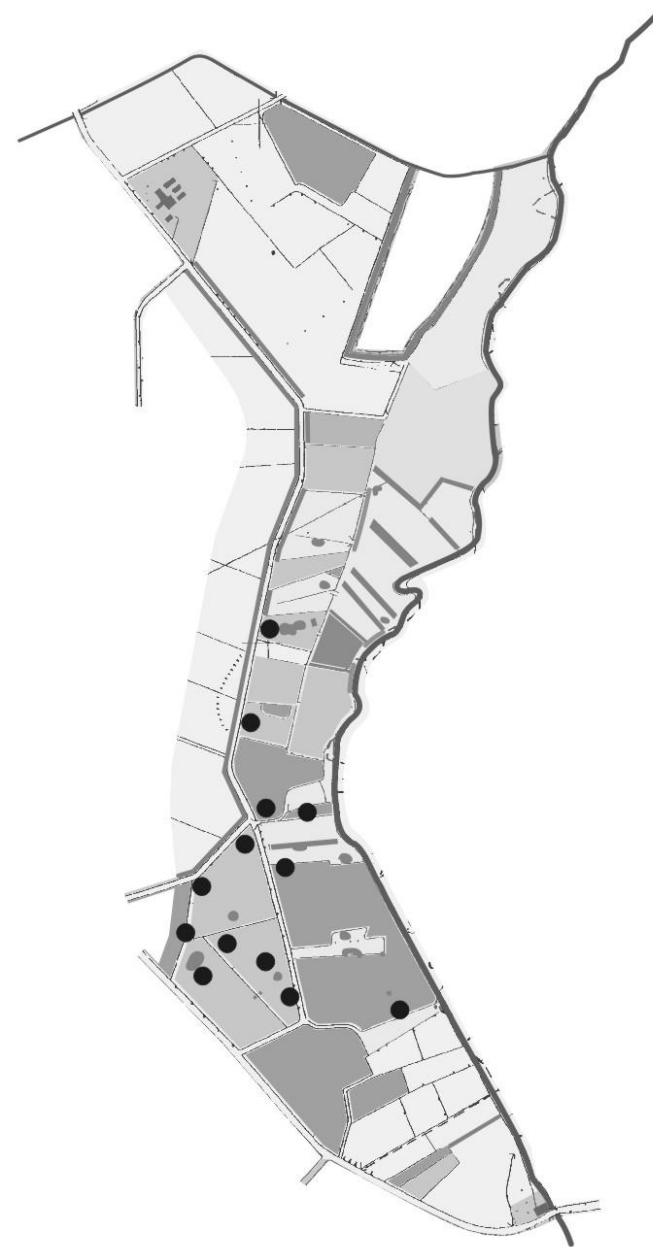
Tuinfluiter 30

Zwartkop 58

Tjiftjaf 61

Fitis 13

Staartmees 5

Matkop 8

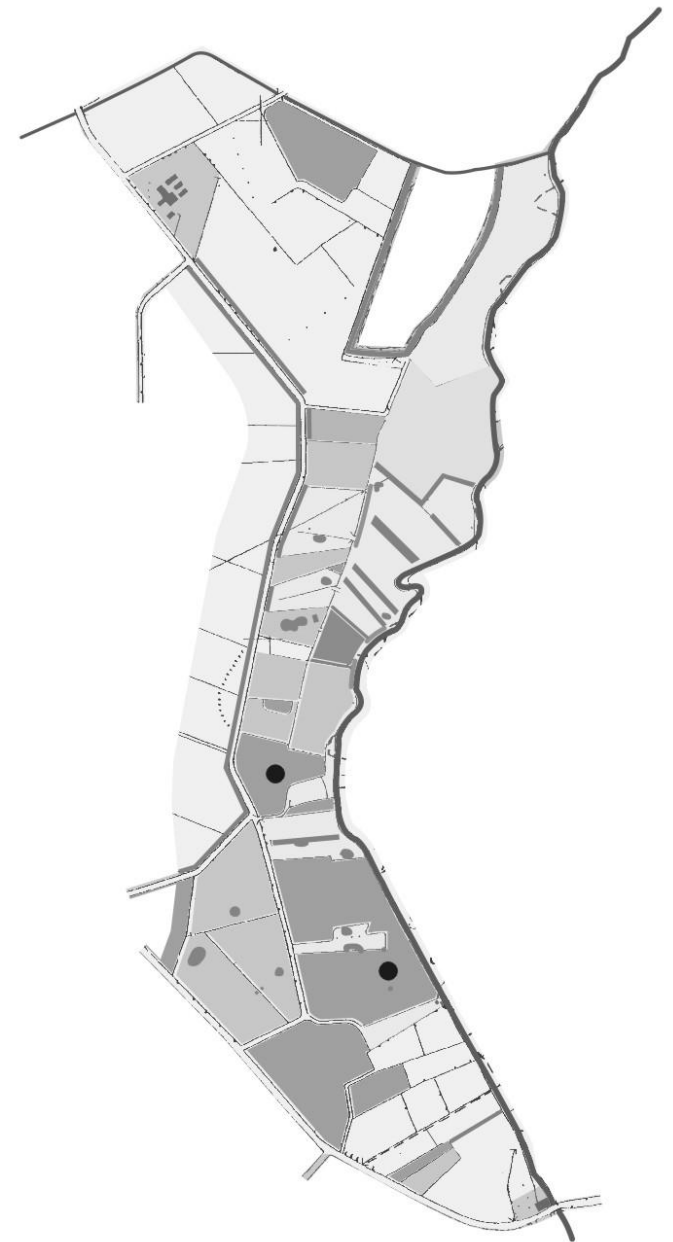
Kuifmees 3

Pimpelmees 13

Koolmees 27

Boomklever 2

Boomkruiper 22

Gaai 5

Ekster 3

Zwarte kraai 6

Spreeuw 9

Huismus 7

Ringmus 2

Vink 44

Putter 1 (1)

Bijlage D.

Waargenomen niet-broedvogels in 2012

Veel waarnemingen zijn afkomstig van Jacques van Kessel, die het gebied regelmatig bezoekt.

Aalscholver	--steeds aanwezig bij de visvijvers of langs de Dommel, maximaal 6 ex. op 11 mrt.
Blauwe reiger	--steeds aanwezig in het gebied, maximaal 3 ex. op 16 mrt.
Grote zilverreiger	--maximaal 4 ex (18 feb), 2 ex op 11 mrt en 16 mrt en daarna telkens 1 ex op 8 mrt, 17 mrt, 23 mrt, 26 mrt, 5 mei, 7 mei, 15 mei, 20 mei en 11 juni. De soort is ook in de winter aanwezig, waarmee vermoedelijk het hele jaar zilverreigers in het gebied fourageren.
Ooievaar	--9 mrt: 1ex (med. W. Witteveen) en 13 mei: 1ex., in beide gevallen overtrekkend richting noord.
Grauwe gans	--27 mrt: 2 ex.
Canadese gans	--16 mrt: 2 ex, 5 mei: 2 ex en 15 mei: 2 ex.
Wintertaling	--maximaal 40 ex op de Dommel op 18 febr.
Visarend	--29 mrt: overvliegend exemplaar richting noord. (med. F. van Hout)
Zwarte wouw	--16 mei: hoog cirkelende vogel boven het Witven in zuidelijke richting boven de Dommelbeemden en vervolgens afdraaiend naar het westen naar het Grootgoor. (J. van Kessel)
Boomvalk	--13 mei, 20 mei (2 x een waarneming), 28 mei.
Kleine plevier	--27 mrt: 1 ex.
Witgatje	--17 mrt, 20 mrt, 23 mrt: 1 ex en 27 mrt en 2 apr: 2 ex.
Oeverloper	--4 mei: 3 ex langs de Dommel, 16 juni: 1 ex.
Watersnip	--17 mrt: 1 ex en 22 mrt: 2 ex langs de Dommel.
Bosruiter	--5 mei: 1 ex langs de Dommel.
Wulp	--14 mrt: 1 ex en 16 mrt: 2 ex op de akkers en 20 mei: 1 ex.
Kokmeeuw	--regelmatig aanwezig.
Kleine mantelmeeuw	--23 juni: 1 ex.
Zilvermeeuw	--een enkele keer aanwezig.
Steenuil	--roepend exemplaar vanuit de Waalrese Dommelbeemden op 27 mrt.
Huiszwaluw	--broedvogel bij boerderijen langs de Witvenweg/Runstraat, fouragerend boven het gebied.
Oeverzwaluw	--30 mei: 2 ex richting noord langs de Dommel.
Gierzwaluw	--fouragerend boven het gebied.
Veldleeuwerik	--21 febr: 1 ex, 11 mrt: 6 ex, 18 mrt: 5 ex. en 27 mrt: 1 ex, alle helaas doortrekkers.
Boomleeuwerik	--zingend exemplaar op 9 mrt.
Gele kwikstaart	--2 mei: 1 ex.

Koperwiek	--maximaal 80 ex op 11 mrt.
Kramsvogel	--maximaal 260 ex op 11 mrt.
Tapuit	--doortrekkers op 14 april:1 ex, 5 mei:3 ex en 30 mei:1ex.
Wielewaal	--2 mei: 1 ex.
Roek	--enkele exemplaren.
Kauw	--enkele exemplaren.
Sijs	--tot eind mrt aanwezig, maximaal 11 mrt: 25 ex.
Goudvink	--de hele winter met enkele ex. aanwezig, maar toch geen broedvogel, waarneming 18 febr: 3 ex, 21 febr: 2 ex en 3 mrt, 4 mrt, 17 mrt, 26 mrt: 1 ex.
Geelgors	--zang van een ex. in de Waalrese Dommelbeemden op 13 mei, verder 1 ex op 7 mrt en 2 ex op 11 mrt in het onderzochte gebied.
Rietgors	--1 exemplaar op 9 mrt, 11 mrt, 17 mrt, 18 mrt en 27 mrt.

Zoogdieren

Konijn, Mol, Eekhoorn (1 keer waargenomen), Haas (half mei: max 5 ex tegelijk waargenomen), Ree (enkele ex. maximaal), Vos (med. F. van Hulst), Steenmarter (leeft op boerderijen langs de Witvenseweg, sporen in de sneeuw waargenomen in het gebied Dommelbeemden (4 febr.). (ook med. F. van Hulst), Muskusrat, Rosse woelmuis, Egel.

Amfibieën

Alpenwatersalamander, Groene kikker.

